

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Efterretninger og Bemærkninger
om
Kønne lærde Skole
fra
Dens Reform i Maret 1818
til
Udgangen af Skoleaaret 1838.

Indbydelseskrift til den offentlige Examen,

af

P. G. Bohr,

Skolens Rector.

Kønne.

Trykt i E. C. Trydes Bogtrykkeri.

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

L. L. L. L. L.

Forerindring.

Da alle offentlige Stiftelser ere Statens Eiendom, har Borgerfamfundet upaatvivlelig Ret til at vide, hvorledes de ere indrettede, hvilke Hjælpe midler de ere i Besiddelse af, hvad der er virket til at fremme den Hensigt, hvori de ere stiftede, hvilke Hindringer der have standsset en større og mere udbredt Virksomhed, og hvad der af Bedkommende er foranstaltet for at formindske eller afhjælpe disse Hindringer. Er saadan Offentlighed Pligt ihenseende til alle Stiftelser, maa det Samme gjelde om de offentlige Skoler, hvis Bestemmelse er ei alene at danne Ungdommen til indsigtfulde og duelige Medarbejdere for Samfundets materielle Interesser, men ogsaa ved Lærdom og Exempel at befordre høiere Moralitet til Individuernes timelige og evige Velværen.

I denne min Overbeviisning om, at der skyldes Publicum Reguskab for Alt hvad der angaaer det Offentlige og indvirker paa Borger- samfundets Vel, har jeg anseet det for Pligt at meddele følgende Efterretninger om Rønne lærde Skole og ledsage dem med adskillige Bemærk- ninger, der ere at ansee deels som nøiere Oplys- ning om Skolens Historie i de sidst forløbne tvende Decennier, deels som Resultat af de Erfaringer, jeg har havt Leilighed til at gjøre i de 20 Aar, jeg har bestyret denne Skole.

Enhver Skolemand, der i sin Stilling har samlet sig nogensomhelst Erfaring, bør efter min Formening ved given Leilighed offentlig udtale sin Overbeviisning om Alt, hvad der angaaer Skolevæsenet og især den Skole, hvor han har virket; thi Flores Erfaringer ere sikkrere end Enkeltes, og denne Communication af Ideer fra forskjellige Skoler giver Anledning til, at det Bedre og Hensigtsmæssigere, saavidt locale og andre Omstændigheder tillade det, kan optages, at enhver urigtig Anskuelse kan af Kyndigere gjen- drives, og Feil og Misere ved Organisationen rettes. Ligeledes vil paa denne Maade det Kongelige Collegium, under hvis Overbestyrelse Skolerne staae, langt bedre end af alle Ind- beretninger, erholde en flørere Kundskab om Dets

underordnede Embedsmænds individuelle Meninger, for derefter at kunne vælge eller forkaste, affkaffe eller forbedre det Fornødne.

Sluttelig skylder jeg Sandheden at bemærke, at disse Efterretninger ere udgivne efter min egen Drift og ikke efter Opfordringen i indeværende Aars "Kjøbenhavnspost" Nr. 66, da jeg længe før end Denne kom til min Kundskab havde erholdt den Kongelige Directions Samtykke til disse Blades Udgivelse. Iøvrigt maa Man være enig med Forfatteren til hiin Opfordring, at Lovbudet i Skoleforordningen § 89 om Programmers Udgivelse er hensigtsmæssigt, "da det frembyder en god Leilighed for Bedkommende til at udtale sig over en eller anden Materie, der kunde ligge ham paa Hjerte og til at gjere et varigere Indtryk paa Disciple og deres Forældre, ligesom det kunde være en Mindelse for Skolens Rector og Lærere til at virke udenfor Skolens fire Vægge". Saavel af min foranferte Yttring som af dette Programs Indhold erfares, at jeg herom har samme Anskuelse og har tilstillet samme Maal.

Maatte de Efterretninger, der indeholdes i disse Blade, være mine ærede Læsere velkomne, og de Bemærkninger, jeg har tilladt mig at tilføie, enten erkjendes for rigtige eller give An-

ledning til noiere Undersøgelse af Andre, maatte
endelig dette Skrivt bidrage Noget til Agtelse og
Belvillie mod Denne lærde Skole, er min Hen-
sigt med dette Arbeide opnaaet.

Forfatteren.

1. Om Kønne Middelskoles Forandring til fuldstændig lærd Skole.

Det er bekjendt, at ved Forordningen af 12te December 1806 de latinske Skoler i Bordingborg, Nakskov og Kønne fik den sørgelige Lod at nedsettes til saakaldte Middelskoler, i hvilke Disciplene kun skulde erholde den Underviisning, der gaves i de fuldstændige Skolers nederste Klasser, men hvorfra Dimission til Universitetet ikke mere kunde finde Sted. Saadan Indretning af Middelskoler ansaaes dengang nødvendig; fordi der ved de lærde Skolers sidste Reform udfordredes betydelige Udgifter, hvis de skulde svare til deres udvidede Bestemmelse; og da Skolevæsenets Indtægter endnu ikke vare bragte i Orden, kunde der ikke strax udfindes Midler til at skaffe alle forhenværende Latinske Skoler de til Indretning af fuldstændige Skoler fornødne Tilskud. Desuden var Discipelantallet i benævnte tre Skoler den Tid saa ubetydeligt, at der syntes at være alt for stort

Misforhold mellem deres Frequentis og de betydelige Omkostninger, som et større Antal Lærere, et udvidet Locale m. v. vilde udkræve. Rønne Latinskole var tillige, hvilket endnu er Tilfældet, næsten aldeles blottet for egne Hjælpekilder, da dens hele aarlige Indtægt ikke udgjorde stort Mere end en Adjuncts Gage. Regjeringen søgte derfor ved Oprettelsen af Middelskoler at forskaffe de i hine Stæder og deres Omegn boende Forældre den Lettelse, der for Tiden var mulig, saa at deres Sønner, der vare bestemte til Studeringer, kunde nyde en forberedende Underviisning og da dimitteres til en fuldstændig Skoles øverste Klasser. Men snart følte alle Bedkommende dybt Tabet af Dimissionsretten til Universitetet, og da tillige Forordningen af 7de November 1809 § 3 tydelig lagde for Dagen, at Middelskoler kun vare en Interimsforanstaltning, der formedelst locale og andre Omstændigheder igjen kunde ophæves, saa var det naturligt, at Alle, der følte hiint Savn, søgte at udfinde, hvorledes denne Mangel bedst kunde afhjælpes, anvendte alle de Midler, der stode i deres Magt, til at gjenvinde den tabte Ret og indkom efterhaanden med Andragender og Forslag desangaaende. Nakskov Middelskole gjorde hermed Begyndelsen og var heldig nok til først at see Ønsket opfyldt

ved allerhøieste Resolution af 15de November 1815. Kønne erholdt samme Kongelige Naade den 8de Mai 1818, og Bordingborg den 8de Januar 1819, saa at Danmark nu ingen Middelskole har tilbage.

Bornholmerne paa deres isolerede Ø havde dybest felt den ved Middelskolens Oprettelse tabte Dimissionstret. Desto ivrigere og almindeligere viste sig derfor deres Længsel efter en Forandring. Indvaanerne androg adskillige Gange derom; Landets første Embedsmænd interesserede sig derfor, men især var det dog afdede Amtsprovst Jensen, der ei alene skriftligt men ved personligt Møde i den Kongelige Direction for Universitetet og de lærde Skoler var Sagens nidkjære og forstandige Talsmand. Hans Navn bør derfor hæderligen mindes af enhver Bornholmer, der forstaaer at skatte Vigtigheden af det erhvervede Gode. Da Stiftsøvrigheden erkjendte og understøttede de mange og vigtige for Skolens Reform anførte Grunde, benyttede Universitets-Directionen den gunstige Omstændighed, da en Deel af de ved Nedlæggelsen af den lærde Skole i Fredericia sparede Udgifter kunde anvendes for Skolen i Kønne, og indgik med allerunderdanigst Forestilling om Skolens Forandring. Denne behagede det Hans Majestæt allernaadigst at bifalde

og derefter at udnævne de fornødne Lærere. Under Bornholmernes glade Stemning over denne Kongens Naade ankom jeg som Skolens Bestyrer, og i den forekommende Belvillie, hvormed jeg modtoges, saae jeg et levende Beviis paa Alles Tilfredshed med den ffete Forandring. Da allerede før min Ankomst ved Forstandernes ivrige Omhu den nye Skolebygning var fuldført og Læsestuerne med alt Tilbehor indrettede, ordnedes strax det Fornødne ihenseende til Underviisningen, der tog sin Begyndelse den 26de November 1818.

Det var vistnok intet Under, at Landets Indvaanere yttrede saa megen Erkjendtlighed og Glæde ved Middelskolens Ophøielse til fuldstændig lærd Skole; thi de Fordele, der herved vandtes, vare i flere Henseender saare betydelige. Jeg vil ikke tale om den utaknemmelige og underordnede Stilling, hvori enhver Middelskoles Lærere stod derved, at de ei alene stedse maatte arbeide i Videnskabernes og Sprogens Elementer, men at deres anvendte Flid ene skulde bedømmes af Rectorerne ved de fuldstændige Skoler, i hvilke Disciplene optoges før at dimitteres til Universitetet. Men hvor tungt maatte ikke Savnet af en fuldstændig lærd Skole være paa Bornholm for alle de Borgere og Embedsmænd, der saae deres Sønners Anlæg til Studeringer, men hvis

Kaar ingenlunde tillod dem at bære de trykkende Omkostninger, der vare forbundne med at sende deres Børn til langtfraliggende Steder, og om de end kunde gjøre disse Opofrelser, dog maatte have den Sorg at seude Børnene fra sig i en tidlig Alder uden selv at kunne pleie eller opdrage dem. Er det undertiden gavnligt, at forskjelede Børn komme bort fra Forældre, der fordærve dem ved alt for meget at see gjennem Fingre med deres Feil og Unoder, saa er det dog i Regelen bedst, at Børnet saalænge muligt bliver i det fædrene Hjem; thi ingen Omsorg af Fremmede, den være nok saa god, kan veie op mod omhyggelige Forældres kjærlige Tilsyn; og ved Børnenes altfor tidlige Udvandring gaae desuden saa mange herlige Følelser tabte, der ene fremkaldes i det fædrene Hjem ved Naturens sømteste Baand, og blandt Fremmede ikke finde kraftig Næring eller noget fast Støttepunkt. — Ved Overgangen fra Middelskolen til den fuldstændige kommer desuden Børnet i en ganske anden og ubekjendt Verden. Andre Lærebøger, andre Lærere, anden Methode, Alt er fremmed og anderledes, saa der behøves lang Tid, førend det unge Mennecke ret kan orientere sig i alle disse nye Omgivelser. Og hvilken Standsning Dette forvolder i Fremgang er let at indsee, om end ikke ovenikjøbet den ikke

fjeldue Hjemvee nedslaaer Barnets Sind og un-
 dergraver dets Arbeidslyst. — Det er ogsaa let
 begribeligt, hvor fordeelagtig den fuldstændige
 Skole maatte være for hele Bornholm baade
 ihenseende til Cultur og Deconomi. Om Skolen
 kun nogenlunde svarer til sin Bestemmelse, maa
 den efterhaanden udbrede en større Oplysning og
 Videnskabelighed i alle Retninger; thi foruden
 de unge Mennesker, der i den forberedes til Uni-
 versitetet, modtage de Ustuderende, der frequentere
 den, en høiere Dannelse end den, der kan erholdes
 i Borger- og Almue-skoler efter disses nuværende
 Indretning, og indsamle saadanne Kundskaber i
 Sprog og Videnskaber, der siden ville vise deres
 frugtbringende Nytte i enhver Livets Stilling. —
 Og endelig i oeconomisk Henseende bringer Sko-
 lens Udvidelse ikke ubetydelige Fordele for hele
 Landet. De Summer, der forhen sendtes ud
 for de andetsteds studerende Disciple og for En-
 hver, der skulde have nogen bedre Dannelse,
 omsættes nu her, og en directe Indtægt vindes
 ved hvad hele Værkerpersonalet og fremmede Disciple
 her fortære, hvortil kommer de aarlige Omkostninger,
 Stiftelsens Deconomi medfører, hvilke sterstedelen
 indredes af den almindelige Skolefond.

Alle disse indlysende Fordele, som jeg om-
 stændeligere har udviklet i en Skoletale, tryk

1831, har jeg her givet en Oversigt af, deels for at enhver Bornholmer, der har Forstand til at dømme om denne Sag, levende maa paaskjønne den ved Skolens Reform viste Kongelige Naade og erkjende det Gode, den i de hcurrundne 20 Aar har bragt og i Fremtiden vil bringe, deels for at alle høie Bedkommende, i hvis Haand denne Skoles Skjebne staaer, aldrig maatte andrage paa Dens Indskrænkning end sine Nedlæggelse, hvis saadan sørgelig Lod, som Nogle have foreslaaet, skulde i Tiden blive bestemt for enkelte mindre Skoler, for at kunne give andre en mere udvidet eller gymnastial Indretning. Det er vist nok sandt, at Rønne Skole fordrer et større Tilskud fra den almindelige Skolefond end nogen anden Skole, men det er ligesaa vist, at Dens fattige Indvaanere ikke selv have Evne til at udrede dette, hvilket ellers burde skee, og at ingen Gave mod nogen Skole kan tænkes mere velgjerende eller anvendes til en mere trængende Bestemmelse. Det glæder mig derfor at see den høisterfarne og skarpsende Veteran Professor Rector Bloch, i sit Indbydelseskrift til forrige Aars offentlige Examen ved Roeskilde Cathedralsskole, at erklære, "at om end andre Skoler ophøiedes til Gymnasier, vilde det dog blive fornødent at beholde en mindre Skole paa Bornholm, hvor det vilde være lige-

faa ugjærligt at oprette et Gymnasium, som ubilligt der at nedlægge den lærde Skole.”

---

2. Om Skolebygningen og Rectorboligen.

Saa vidt vides, brugte Middelskolen kun een Læsestue, nemlig daværende Overlærers største Værelse. Dette maatte vist nok være meget ubeqvemt og forstyrrende ved Underviisningen med 2 Klasser, men da Discipelantallet dengang kun var lidet, lod det sig maaskee gjøre. Den nuværende Skolebygning blev i Aarene 1817—18 opført af Materialierne i en Ladebygning, der stod paa samme Plads, hvor nu Skolen er, havde nyt og stærkt Tømmer, men da den tilforn havde været anvendt til ganske andet Brug, og man ved den foretagne Ombygning forsømte at høre Loftbjælkerne høiere, hvilket da kunde være skeet med ubetydelig Bekostning: bleve alle Læsestuerne alt for lave. Dog ere de lyse, da de have Vinduer til begge Sider; ei heller forstyrres Underviisningen ved nogen Støi fra Gaden, da Værelserne vende mod Haugen og Gaarden. En Solennitetsfal manglede aldeles, hvilket Savn dog siden er afhjulpet, da den Kongelige Direction

i Anledning af Reformationsfesten 1836 tillod, at istedetfor den murede Skillevæg mellem de 2 største Læsestuer maatte opføres et Skillerum af Bræder, der ved heitidelige Leiligheder let kunde borttages og saaledes benævnte Bærelser forenes med hinanden. Den hele Bekostning til Indretningen af dette større Auditorium androg kun 33 Rbd. 5 Mk.

Mod Slutningen af Aaret 1834 indtraf en særdeles gunstig Omstændighed til Udvidelse af Skolens i flere Henseender indskrænkede Locale, da den til Skolens Grund stødende Gaard tilbødes for 1500 Rbd.; hvorfor Forstanderne indsendte til den Kongelige Direction en Grundtegning over den tilbudne Gaard med tilhørende Plads, og fremsatte tillige de Grunde, hvorfor denne Eiendoms Kjøb burde ansees for særdeles ønskeligt. Hovedbygningen i den salbudne Gaard er 21 Alen lang, 15 til 16 Al. bred, bestaaer af Muur- og Bindingsværk med Tegltag og har et Kvistværrelse. Den Kongelige Direction billigede Forstandernes Andragende og udvirkede en allerhøieste Resolution af 23de Januar 1835, hvorved Forstanderskabet bemyndigedes til at kjøbe bemeldte Gaard for en Sum af indtil 1500 Rbd.; og Gaarden beholdtes for 1440 Rbd. Ifølge Directionsordre indsendtes derefter Forslag om, hvorledes den tilkjøbte Eiend-

dom paa den hensigtsmæssigste og mindst bekostelige Maade kunde sammenlægges med Skolens forrige Grund, og under 29de April 1835 behagede det Hans Majestæt Kongen allernaadigst at resolvare, at den foreslaaede Forandring og Indretning maatte foretages med en Bekostning af indtil 538 Rbd. 76 s. Saaledes vandt da Skolen for mindre end 2000 Rbd. en Udvidelse, der tilveiebragte betydelige Fordele og afhjalp flere Savn, hvilket vil skjønnes af følgende Oversigt:

Skolens Eiendomme ligge nu aldeles isolerede, støde paa den østre Kant til tvende Hauger og isvrigt til Gader. Før støde de i nær og ofte ubehagelig Forbindelse med den tilkjøbte Gaard. Lærerne og Disciplene have nu fra Gaden en egen Indgang til Skolen paa det Sted, hvor forhen det for Læseværelserne især om Sommeren høist besværlige Locum var anbragt, der nu er henflyttet i den vundne Baggaard med Udgang tæt ved Skolegangen.

Indkjørselen gennem Hovedporten var tilforn formedelst Opgangstrappen til Rectorboligen, og Udhuset i Nabogaarden saa snever, at en Arbeidsvogn neppe kunde komme ind og vende, og benævnte Udbygning gjorde desuden Rectors Værelser meget mørke og betog al Udsigt. Nu derimod haves en rummelig Indkjørsel ligesor

Skolebygningen, det gamle Udhuus er nedbrudt og der indrettet en planeret Gymnastikplads 46 Al. lang og 29 Al. bred, beplantet med Popler paa den søndre Side.

I Skolebygningen er vundet et fjerde Læseværelse, der før maatte bruges til Bibliotheket; Indgangen til Læsestuerne er befriet fra den høist vanzirende Loftstrappe, der ved hver offentlig Examen og andre Høitideligheder maatte borttages.

I den tilkjøbte Hovedbygning erholdtes et lukket Gymnastiklocale, 15 Al. langt og 9 Al. bredt, til Brug om Vinteren og i slet Veir, beliggende tæt ved fornævnte aabne Øvelsesplads. I samme Bygning er et stort Værelse til Skolens Bibliothek med smuk Indgang, hvor Disciplenes Bogsamling nu staaer.

Tæt ved Skolebygningen er et rummeligt Locale til Brændsel, der før tildeels maatte staae ude om Vinteren af Mangel paa Plads. Desuden er i Baggaarden opført et Halvtagshuus, hvori Indretning til Kostald, Foderlo m. m., hvilket forhen enten aldeles savnedes eller var usfelt indrettet i fornævnte Brændehuus. Før maatte endog Feiesfarnet af Mangel paa anden Plads opbevares i en Brædeklasse lige ved Indgangen til Skolen.

Rectors Hauge er udvidet til det dobbelte Areal foruden andre mindre Fordelse, der ere for

ubetydelige til her at detailleres. Af det Anferte indsees tilstrækkeligt, hvormange Savn der ved benævnte Acquisition ere afhjulpne, hvormange Bequemmeligheder der ere vundne og tillige, hvor indskrænket og mangelfuldt Alt tilforn har været.

Ihenseende til Rectorboligen har jeg kun Videt at tilføie: Den ligger affondret fra Skolebygningen, men saa beqvemt, at Rector fra sit Arbeidsværelse kan see, naar Disciplene komme og gaae, saavel som hvad der passerer i Læsestuerne; og fra sin Dagligstue, der ligger ligesom Gymnastikpladsen, bemærke Alt, hvad der foregaaer ved Dvellerne. Rectorboligen var før den tilkjøbte Eiendom meget indskrænket for en Familie og kan vel endnu ikke sammenlignes med andre Rectorboliger, men er dog nu saaledes indrettet, at en ueisom og ikke for talrig Familie kan og bør være veltilfreds med den.

---

3. Skolens Indtægtskilder, Stipendiefond og Legater.

A. Indtægtskilderne.

Naar man tager Hensyn til de mange Udgifter, der aarligen udkræves til at bestride alle Skolens

Fornødenheder, som de for Tiden ere, maa denne Skole vist nok ansees for meget fattig og aldeles ikke istand til at subsistere ved egne Resourcer. For at have et Beviis herpaa, ville vi give en omtrentlig Oversigt af Skolens nærværende Indtægter og Udgifter, der ikke lade sig usiagtig beregne, da de første afværlø i Forhold til Skolens større Frequent, de sidste efter Lærernes Gager og extraordinaire Omkostninger. Imidlertid hidsættes her en Oversigt, der for Tiden er anvendelig:

Af Skolens Panteobligationer til Beløb	1276 Rbd.,	og en Kongelig Obligation	paa 1544 Rbd.	udgjere de aarlige Renter	113 Rbd.
Degnepensioner fra Landets Sogne, med		Undtagelse af Rønne og Knudsker,	aarlig	15	—
Tablepengene fra samme Sogne	„			60	—
Skolepenge (efter Fradrag af Fjerdepar-		ten til Stipendiefonden) samt Contingent			
til Lys og Varme tilligemed Inscription-		penge aarlig omtrent		400	—

Totalindtægten omtrent: 588 Rbd.

Derimod kan den sædvanlige aarlige Udgift til Lærernes Lønninger, Skatter, Reparationer og Skolens øvrige Deconomi for Tiden ikke anslaaes ringere end til 4000 Rbd.; altsaa behøves et aarligt Tilskud af circa 3400 Rbd. Skolen maa

altsaa takke den velgjørende Foranstaltning, at den almindelige Skolefond kan komme den til Hjælp; thi i det Dieblik denne Bistand unddroges den, maatte den gaae til Grunde, med mindre Bornholmerne selv gjorde det fornødne Tilskud, hvilket jeg forhøjen har bemærket vilde være dem yderst trykkende, om ikke umuligt.

B. Skolens Stipendiefond.

Ligesom Kønne Skole er uformuende til at bestride sine aarlige Udgifter, saaledes er den det endnu mere til at give duelige og trængende Disciple nogen Understøttelse, da den af egne Midler ingen Stipendiefond eier, ei heller private Legater til saadan Bestemmelse. Desuagtet har jeg fra mit Embeds Tilrædelse, overensstemmende med Skoleforordningens § 73 og 75, tilladt mig aarligen at indstille enkelte Disciple til Stipendier, dog næsten aldrig uden til ringeste Grad eller 20 Rbd. aarlig, for heelt at oplægges, saaledes at en fattig Discipel ved sin Dimission kunde erholde fra 40 til 100 Rbd. som et lidet Bidrag til Underholdning ved Universitetet i hans første academiske Aar. Kun fire Gange i de forløbne 20 Aar have overordentlig trængende Disciple været indstillede til anden Grad eller 35 Rbd. til Hver i deres

sidste Skoleaar til Dplag og altsaa til Udbetaling
 efter Dimissionen. Jeg troede nemlig, at en Skole,
 der til denne Bestemmelse Intet selv havde at
 raade over, ei burde indlade sig paa at udbetale
 en Discipel Noget af det forundte Stipendium
 til hans Fornødenheder under Skolegangen, fordi
 Forældre, hvis Kaar ere saa ringe, at de ei kunne
 udrede Udgivterne under deres Sønners Skoletid,
 handle langt klogere i at vælge en anden Levevei
 for deres Børn end udsætte sig selv og dem for
 de mange Bekymringer, som et fleeraarigt og
 kostbart Ophold ved Universitetet nødvendigen maa
 udsætte dem for. En anden Sag er det, at en
 fattig Discipel med udmærkede Anlæg og over-
 ordentlig Flid og Fremgang heri kan gjøre en
 Undtagelse; men ellers ligesom at lokke Forældre
 til at lade deres Søner med ringe Anlæg studere
 ved at give disse fri Underviisning og Penge til,
 er Synd baade mod Forældre, Disciple og Staten.
 Ifølge denne min Overbeviisning har jeg altid
 sparsomt indstillet til Dplag og derfor har ogsaa den
 Kongelige Direction stedse approberet mine Forslag.
 Men i Aaret 1825 den 9de Juli udgik Direc-
 tionens Circulaire til alle lærde Skoler, at Penges-
 stipendier herefter skulde indskrænkes til den Sum,
 som Skolernes Privatlegater tillode at udrede.
 Da nu Kenne Skole aldeles intet saadant Legat

eiede, var jeg sat i den sørgelige Stilling at
 maatte indberette, at jeg for Fremtiden ingen
 Indstilling om Stipendier havde at gjøre. Dog
 — efterat jeg med mine Medforstandere nøiere
 havde overveiet denne Sag, indgik vi under 10de
 August s. A. med Andragende om, at de aarlige
 Skolepenge, der hidindtil kun havde været 10 Rbd.
 for hver Eleve, maatte forhøies til det Dobbelte
 eller efter Forordningens § 66 til 20 Rbd., men
 at derimod herefter Fjerdeparten af Skolepengene
 maatte anvendes til Dplag for trængende Disciple,
 der viste fortrinlige Anlæg og Flid. Directionen
 havde den Bevaagenhed at begunstige dette For-
 slag og at udvirke Kongelig Resolution under
 14de October s. A. der befalede, at Skolepengene
 skulde forhøies til det anførte Beløb, men Fjerde-
 parten deraf henlægges til Dplag. Man bør
 ikke tvivle paa, at Bornholmerne med Taknem-
 melighed erkjænde denne Kongelige Naade; thi
 en overordentlig Velgjerning er det, at Born,
 der studere i denne Skole, ei alene nyde viden-
 skabelig Underviisning for en ubetydelig Betaling,
 men at endog enhver Fader veed, at en Fjerde-
 deel af hvad han betaler, bliver en Hjælp for
 fattige Disciple, og at — uagtet Stiftelsen selv
 kunde trænge til det fulde Beløb af Skolepengene
 til sin Oeconomii — dog en Deel af disse anvendes

til at gjøre vel mod dem, der selv profitere af Underviisningen i Skolen, en Begunstigelse, hvormed Kønne lærde Skole ene i hele Danmark er benaadet. Efter fornævnte Kongelige Resolution ffete altsaa fremdeles aarlig Indstilling til Dplag, men altid med saadan Sparsomhed, at af den forundte Fjerdepart af Skolepengene enkelte smaa Summer kunde henlægges og ved Udlaan efterhaanden gjøres frugtbringende. Saaledes er fra 1825 til 1835 bespartet en Capital af 700 Rbd., der ere udsatte mod lovbefalet Sikkerhed i trende Prioritets Obligationer, den første paa 400 Rbd., den anden paa 220 Rbd. og den tredie paa 80 Rbd. Paa denne Maade har da Skolen lagt Grund til en egen Stipendiefond, som jeg haaber i Fremtiden stedse vil vore, dersom mine Estermand finde det rigtigt at følge samme Besparelse, men endnu mere, dersom ædle Formuende, der have Sands for videnskabelig Oplysning, og Hjerte for fattige Studerende, maatte — hvad der desværre i vore Dage er sjeldent — ofre en Deel af deres Overflod til et saa ædelt Diemed, og derved reise sig et Estermale, lig det, Etatsraadinde Kosoed har sat sig blandt Bornholmerne ved sit Gavebrev af 2den December 1812 til Oprettelse af 4 Skoler og ligesaa mange Arbeidshuse m. m. Naar Noget gjør sit Testamente og har

Noget at anvende til gudeligt Brug, da bør han især ansee Gaver til Skoler for Gud velbehagelige; thi de virke gjennem Generationer i en uberegnelig Grad til at fremme Dplysning, Dnd og Gudsfrugt i alle Klasser af Borgerfamfundet. Et Par Gange har jeg havt Haab om saadan Donation til Kønne lærde Skole, men desværre skuffedes min Forventning, og flere Edles Medvirkning til dette fromme Diemed blev uden Nytte.

Siden Skolens Reform eller i en Række af 20 Aar have af de 46 Elever, der af mig ere indstillede til fri Underviisning, kun 24 nydt Dplag, af hvilke Ingen ved Dimissionen har havt over 100 Rbd., ellers Hver 80, 75, 60, 40 og Een 20 Rbd. Det fulde Beløb af de tilstaaede Dplagssummer har udgjort 1415 Rbd. hvoraf for Tiden 260 Rbd. ere i Deposito for de endnu ikke dimitterede Stipendiarii, altsaa 1155 Rbd. udbetalte. Til Lettelse for alle Bedkommende ihenseende til Dplagets successive Udbetaling androg Forstanderskabet under 30te Juli 1826 paa, at Enhvers Dplag maatte i sin Tid udbetales af den almindelige Skolefond, imod at Beløbet strax indbetales af Stipendiefondens Beholdning til Skolens Kasse. Dette Andragende approberedes under 9de September s. A. og er

siden iagttaget hver Gang nogen Stipendiarius afgik til Universitetet.

c. Skolens Legater.

Uf Alt, hvad forhen er anført, vides, at Skolen ihenseende til Legater staaer langt tilbage for andre Skoler. Den eier kun tvende, af hvilke det ene er bestemt til Understøttelse ved Universitetet, det andet under Skolegangen. Da de begge fuldstændig ere anførte i Provst Schacks Fortsættelse af Hofmans Fundatsamling, 1ste Bind Side 273 o. f., anføres her kun Hovedindholdet.

Geheimeraadinde Stampes Legat.

Ved Gavebrev af 4de Februar 1794 har Geheimeraadinde Stampe — saavidt vides efter Anmodning af Skolens daværende Rector, den ved sin Interesse for Bornholmerne saa fortjente Professor Andresen — legeret en Capital af 400 Rdlr., der nu er sikket i en Kongelig Obligation paa 400 Rdlr. Solv. Fundatsen bestemmer:

1. At Capitalen skal udsættes paa Rente blandt Sjællands Stifts offentlige Midler og Legatets Bestyrelse staae under Sjællands Biskop.

2. Den aarlige Rente af foranferte Capital udbetaler Biskoppen til en Candidat fra Rønne Skole med bedste Character til første Examen, naar han tillige er fattig, sædelig og forshuget med godt Vidnesbyrd fra Skolens Rector. Han erholder det halve Aars Rente, naar han er immatriculeret ved Universitetet, det andet Halvaars Rente et Fjerdingaar efter, dersom han foreviser Biskoppen Attester fra Universitetets Lærere om sin Duellighed og Flid, da Renten ellers tilbageholdes.

3. Naar et Aar indtræffer, at Jungen dimitteres til Academiet, eller Jungen erklæres Laudabilis, skulde Renterne lægges til Capitalen og ligesom Renterne stige, skal Distributionen forøges.

Da Middelskolen i Rønne oprettedes, blev Fundatsen ved Kongelig Resolution modificeret saaledes, at Legatets Renter maatte tilfalde en trængende Discipel fra Middelskolen, naar han gik over til en fuldstændig lærd Skole og derfra dimitteredes til Universitetet. Efter Oprettelsen af den fuldstændige Skole i Rønne 1818 faaer denne Kongelige Resolution ingen Anvendelse. Fra Aaret 1823, da første Dimission til Universitetet fandt Sted efter Reformen, indtil indeværende Aar ere 11 Candidater anbefalede til, og have af Biskoppen erholdt Legatets Renter.

Geheimstateminister, Greve Joachim
Godske Moltkes Legat.

Legatet er af Fundator stiftet for Embeds-
mænds Børn, der gaae i Skole. Foundationen
af 28de Januar 1822 er allernaadigst confirmeret
27de December s. A. og bestemmer, hvad Rønne
larde Skole vedkommer, Følgende:

1. Af Legatets hele Capital 50000 Rbd. er
 $\frac{1}{50}$ Deel altsaa 1000 Rbd. Selv tilstaaet Rønne
Skole og Rønten udgjør for Tiden 40 Rbd. aarlig.

2. Legatet ansøges hos og bortgives af Lehn-
besidderen til Grevsfabet Bregentved, for Tiden
Fundators Søn, Geheimstatsminister Greve Adam
Wilhelm Moltke, der udbetaler Rønterne hver 11te
Juni og 11te December Termin med $\frac{1}{2}$ Deel hver
Gang af den Rente, som erlægges af Fideicommiss-
Capitalen. Udbetalingen skeer til Rector mod
dennes Quittering og Attest om, at den Udnævnte
vedbørligen deeltager i Skoleunderviisningen og
viser sædeligt Forhold. Rector udbetaler Beløbet
til Discipelens Forældre eller Børgere.

3. Den Udnævnte vedbliver at nyde fornævnte
Rente indtil han dimitteres til Universitetet eller
paa anden Maade forlader Skolen, naar han ikke
forinden ved uartigt Forhold fortaber sin Ret
dertil. Til Enhver, der ophører at nyde Godt
af Legatet, betales Rønten til den Termin, som

følger næst efter, at Marsagen til Ophørelsen af Nydelsen indtræffer.

Da Fundator havde tillagt 5 Embedsmænds Døttre hver 200 Rbd. aarlig og 4 Embedsmænds Sønner i Alt 700 Rbd. aarlig, der indtil videre skulde afholdes af Legatet, saa kunde den Portion, der var bestemt for Kønne Skole, ikke strax nydes, men Renten beholdtes første Gang til Juni Termin 1833 og hidindtil have tvende Disciple været udnævnte til at nyde dette Legats Renter.

---

4. Om Skolens Bibliothek.

Ved min Embedstiltrædelse fandtes her aldeles ingen Bogsamling. Dette totale Savn af et Bibliothek for Lærerne, hvis Kaar ikke tillade dem at gjøre mange Bekostninger til videnskabelige Hjælpemidler, var dobbelt feleligt paa denne isolerede Ø, hvor Intet til Skolefaget henhørende er at faae til Laan, og hvor det har den største Banffelighed fra andre Provindser at erholde Noget til Brug paa længere Tid, da Eieren, om han end kan og vil udlaae sine Bøger, nødigen betroer Værker af Betydning til Oversendelse over Havet. En lærd Skole uden Bibliothek

er at ansee som et Bærksted uden Bærksti, og Lærerne ved en saadan Skole maatte med god Grund frygte for, at de ei alene ingen Fremgang kunde gjøre i deres Videnskabsfag men endog efterhaanden maatte gaae tilbage i deres erhvervede Kundskaber. Derfor indgik jeg allerede under 2den December 1818 med et Andragende herom til den Kongelige Direction, og Denne havde den Bevaaagenhed under 14de August 1819 at oversende en Deel Bøger og saaledes gjordes Begyndelsen til Skolens nuværende Bogsamling, der siden efterhaanden er forøget ved Directionens vedværende Opmærksomhed, da Den ei alene ved given Leilighed tilstillede adskillige Bærker, men ogsaa tillod Indkjøb for Skolekassens Regning paa Bogauctionerne efter Professor Sandal og Cancelliraad Pingel; og fra Aaret 1834 er for Tiden tilstaaet en aarlig Sum af 40 Rbd. til samme Bestemmelse. Samme Aar skjenkede Cancelliraad Rogert, Raadmand i Helsingør, af sin Faders, Landsdommer Rogerts Bogsamling, et ikke ubetydeligt Antal Skrifter, deels indbundne deels heftede, fornemmelig af juridisk og historisk Indhold. Saaledes er nu Skolens Bibliothek voxet til over 2000 Bind. Hvor ringe end denne Samling baade i Qvantitet og Qvalitet er i Sammenligning med andre Skolers, er den dog ikke

ubetydelig med Hensyn paa dens ringe Begyndelse og Skolens Uformuenhed til selv at give Bidrag, ligesom den er en Binding for Skolens Lærere.

Her synes det ei upassende at tilføie nogle Ord om den her oprettede Bogsamling for Skolens Disciple. For at give disse Aaledning til en mere alsidig Dannelse end de daglige Underviisningsgjenstande medføre, for at danne deres Smag, give de Læselystne en passende Underholdning i deres Fritimer, afvæne dem med Læsning af flaae og smudsige Romaner, og gjøre dem bekendt med Noget især af den danske Litteratur, hvori her hersker temmelig stor Uvidenhed: foreslog jeg Discipleue i Aaret 1835 at oprette en egen Bogsamling med et Bidrag af 8 R. maanedlig for hver Interessent, og forelagde dem tillige den Plan, der til Begernes Opbevaring, Forøgelse og Afbenyttelse burde følges. Alle, som dertil havde Evne, tegnede sig strax og efterhaanden anskaffedes de for denne Alder passende Skrifter især i den danske og tydske Litteratur, for det meste af poetisk, historisk, geographisk og physisk Indhold, altsaa saadan Lecture, der foruden fornævnte Fordele syntes beqvem til at vedligeholde, tydeliggjøre og udvide de Kundskaber, den daglige Underviisning meddeleer. Enkelte Mænd saavelsom nogle Dimittendere have skjenket passende

Skrifter til Bogsamlingen og derved efterladt sig et kjært Minde blandt Disciplene. Jeg ensker og haaber, at Flere ville følge Hines agtværdige Exempel og at saaledes Hensigten med denne Bogsamling, hvis velgjørende Virkninger jeg allerede har sporet, stedse mere vil opnaaes. Samtlige Bøger ere nu opstillede i Indgangen til Skolens Bibliothek og circulere ved maanedlig Ombytning mellem Interessenterne. Den hele Indtægt siden denne Bogsamlings Oprettelse har været fra Disciplene omtrent 80 Rbd. og fra Universitetsdirectionen en Gave af 20 Rbd.; for disse 100 Rbd. er anskaffet 92 Skrifter, hvoris blandt 23 tyske. Den Orden og Nøiagtighed, hvormed Indkjøb og Uddeling af Bøgerne skeer, skyldes den constituerede Lærer Hasselriis, der efter min Anmodning har paataget sig den hermed forbundne Uleilighed.

---

5. Om Klassernes Antal, Underviisningstid, Lærefag, Lærebøger og Lærerpersonale.

Forlebigen bemærkes, at det her ikke er min egentlige Hensigt at detaillere benævnte Gjenstande, eller omstændelig beskrive denne Skoles Klasse-

Inddeling, Antallet af Underviisningstimerne i de forskjellige Discipliner i hver Klasse, ei heller at give en Fortegnelse af de her autoriserede Lærebøger og over de Lærere, der her have været eller ere ansatte. Alt Dette kan antages at være bekjendt for det herværende Publicum og synes for fraværende Læsere at være af mindre Interesse, da Alt ved Klasseantal, Underviisningstimer, Lærefag og Lærebøger næsten ved alle Skoler er i Hovedsagen ordnet efter samme Maalestok; og om Lærerpersonalets Navne og Ansættelses-Dato paa anden Maade kan erholdes Kundskab. Jeg vil derfor hellere om fornævnte Gjenstande fremsætte nogle særegne Bemærkninger, der ere udledede af den Erfaring, min mangeaarige Virken i Skolefaget har givet mig Leilighed til at samle.

Da ved Udgangen af Maret 1818 Underviisningen begyndte i Kønne lærde Skole, var Discipel-Antallet saa ringe, at det indtil videre ikke ansaaes nødvendigt at have mere end 2 Klasser, men allerede i det følgende Aar voxte Antallet saa betydeligt og Elevernes Fremgang var saa forskjellig, at man maatte være betænkt paa særskilt Underviisning for Dem, der nærmest skulde forberedes til Universitetet. Derfor oprettedes den tredie Klasse, der i Regelen tilkommer en fuldstændig Skole og i den tog Underviisningen sin

Begyndelse den 7de Januar 1820. Da Frequentisen med hvert Aar blev større og i Aaret 1824 endog steg til 50, af hvilke 25 maatte undervises i nederste Klasse, opstod Ønsket hos samtlige Lærere om en fjerde Klasse. Deres Arbeide var nemlig hderst besværligt og tilmed utaknemmeligt med et saa stort Antal Børn, der i Klassen maatte fordeles paa 3 Parter. Provectores blandt Disciplene standsedes og hendrev ofte mere end den halve Tid; Lironerne kunde ikke nyde den tilbørlige Pleie uden endnu mere at skade de Ældre; kort, alle de Ubehageligheder, et overdrevent Antal Disciple af forskjellig Fremgang medfører, følted dagligen af Lærere og Lærlinge, men at afværge dette Onde var ikke saa let en Sag. Vel gjorde jeg adskillige Gange Forslag desangaaende, men det var ikke at undres over, at den Kongelige Direction nødvendigen saae det aarlige Pengetilskud til Rønne Skole endnu mere forøget, hvormeget Den end billigede Grundene for Oprettelsen af en fjerde Klasse. Dog — da i Aaret 1834 den forhen anførte gunstige Leilighed tilbød sig til Udvidelse af Skolens Locale, opfyldtes ogsaa dette Ønske, da under 1ste August 1835 mit Forslag om den fjerde Klasse approberedes og saaledes, at der herefter med Indbegreb af Gymnastik, Sang og Tegning gives 7 Timer daglig Under-

viisning i de 3 øverste Klasser men kun 6 Timer daglig i nederste Klasse.

Skulde den daglige Underviisning, som i nogle Skoler finder Sted, være 7 Timer og dertil endnu komme idetmindste 2 Timer ugentlig for hvert af fornævnte Fag, da bleve Disciplene 8 Timer daglig bundne til Skolen og 7 Timer fængslede til Skolebænken. Dette er sandelig for meget baade for de yngre og ældre Elever. Det gaaer da ret ud paa at nedbryde al deres physiske Kraft, at sløve Tænkemyndigheden og forjage al Livlighed i Bæsen og Færd, især naar hertil kommer flere Timers daglige Forberedelse hjemme. Det falder mig ved denne Leilighed ind, hvad den ved mange Aars Erfaring competente Dommer A. Schröder i Brandenburg yttre om denne Gjenstand: "Studiernes heldige Gang er afhængig af den Mellemtid, som ofres til Fornøielse. Kun under en vis Nødsnød kan Aanden tilgavns gjenarbejde de af Sukkermælk eller Phantasten modtagne Indtryk eller budne Gjenstande. Den uophørlige Indproppen og Indstoppen dræber kun og fører til aandig Sløvhed; det er en psychologisk Sandhed, at Man, for at lære med Kjærlighed og Nytte, kun maa høre og læse Lidet." Ja ved flittig Arbeiden med muntert Sind udrettes i een Time langt Mere end i den dobbelte Tid under Aandens

Sløvhed og Legemets Svæn. Det var mig derfor en stor Glæde, da den nu gjeldende Lections- Tabel approberedes, efter hvilken nederste Klasse kun skulde læse 3 Timer om Formiddagen og 2 Timer om Eftermiddagen og den 6te Time væxelvis anvendes til Gymnastik, Sang og Tegning.

Hvad Lærefagene angaaer, da ere de her de sædvanlige efter Skoleforordningens Bydende, og ligeledes gives her, som allerede anført, Underviisning ei alene i den for Legemets Sundhed, Behændighed og Anstand saa nødvendige Gymnastik, hvorom Mere siden, men ogsaa i Sang, der saare meget bidrager til Sindets Opmuntring, Stemning til religiøse Følelser og uskyldig Fornøjelse i det selskabelige Liv. Desuden øves Disciplene i Frihaands- og geometrisk Tegning, hvilken sidste er en anskuelig Forberedelse til Underviisningen i Geometri, naar Tegnelæreren rigtigheden fostaar at bibringe Eleverne klare Begreber i denne Videnskabs Elementer.

I adskillige Aar gives her ogsaa 2 Timer egentlig Underviisning i Engelsk til stor Fordeel i Tiden for alle Disciplene, men nærmest for de Ustudrende, hvis Bestemmelse var Handelen og Søvasenet, men dette Gode tabtes ved Overlærer Beyers Død.

En Hovedsag ved Underviisningen er gode

Lærebøger. De ere Arbejderens Nedsfab; falder dette plumpt i Haanden eller er det uhensigtsmæssigt indrettet, da gaaer Arbeidet tungt og Værket udføres ufuldkomment og smagløst. Men saadanne beqvemme og velordnede Lærebøger er det vanskeligt at finde, det vil sige: de forene sielden eller aldrig alle nødvendige Egenfkaber. Nogle ere for vidtløftige og spilde Tiden; andre blive ved deres simple og ofte barnagtige Foredrag kjedsommelige for de Ældre; atter andre gaae den modsatte Wei og ved at fremstille Alt i concentreret og philosophisk Orden, trænge de til en heel Commentar af Docenten; nogle passe sig for de høiere og ikke for de lavere Klasser. Har Man nu ikke Udtog af Forfatteren til Brug for de nederste Klasser, maa man selv gjøre Et eller bruge en anden Forfatter, der ofte fremstiller Sagen i en ganske anden Orden og undertiden endog modsiger, hvad der læres efter den for de høiere Klasser bestemte Lærebog. Derfor burde der af saadanne Bøger altid være Udtog, passende for de Yngre, saaledes som man har af Herslebs Bibelhistorie og enkelte andre, da man ellers i hei Grad forvirrer Lærningen og standser hans Fremgang. Skadelig er ogsaa den hyppige Omværling af Lærebøger, og det synes enskeligt, at de samme Bøger, saaledes som i gamle Dage,

vare autoriserede for alle Skoler; thi da var der et vist Maal for Underviisningens Omfang, og Docenten vidste hvad der kunde fordres til Examen artium, istedetfor at han nu enten bliver for kort og derved ufuldstændig, eller for vidloftig og derved skader andre Lærefag. Professorerne havde da tillige ved første Examen en sikkrere Maalestof saavel for deres Examination som for Candidatens Flid og indsamlede Kundskaber. Imidlertid er det dog en Lykke for Skolerne, at ingen ny Lærebog kan indføres uden høiere Autorisation; thi ellers vilde endnu hyppigere Uvexling af Lærebøger finde Sted, da enhver ansat Lærer vilde i sit Fag vælge den Ledetraad, der var ham bekjendt eller af ham ansaaes for den bedste, og derved vilde ei alene Forældrene hvert Dieblik sættes i nye Omkostninger, men Børnene tillige standses ved den idelige Forandring i Foredragsmaaden og tilmed tabe den store Fordeel, de have af at være bevandrede i gamle Lærebøger, hvori de ved den lange Bane strax kunne finde hvad de søge og det paa samme Side og i samme Linie til overordentlig Lettelse for Hukommelsen. Dette erfarer Man bedst ved at lægge Mærke til, hvorledes Disciplene generes ved en ny Udgave af den dem bekjendte Forfatter. En flattere Lærebog bør derfor vel vige for den bedre, men aldrig uden efter

sikker Overbeviisning og erfarne Skolemænds Vidnesbyrd om, at den har store Fortrin for den forrige; thi indeholder den kun enkelte og ubetydelige Forbedringer, vil den duelige Lærer let vide at tilføie disse, og Forandringen bliver da til ingen Binding; ei at tale om, at der dog er nogen Sandhed i den Mening, at en mindre god Ledetraad stifter mere Godt i en duelig Lærers Haand end selv den fortrinligste Lærebog, naar Docenten ikke forstaaer at bruge den.

Hvad jeg har ytret om hyppig Ombytning af Lærebøger, gjelder efter min Anskuelse endnu i høiere Grad om Lærerpersonalet. Jo oftere en Skole skal ombytte Lærere, desto beklageligere er det; med mindre Man altid var sikker paa, at Byttet var til Fordeel. Selv om den Tiltrædende i alle Henseender var ligesaa duelig og retsaffen som den Fratrædende, medgaaer der dog nogen Tid inden han kan orientere sig i sin nye Stilling og Disciplene blive bekendte med hans Methode. Kønne Skole har i de tvende forløbne Decennier kun 4 Gange vevlet Lærere, nemlig første Gang, da ved Overlærer Beyers Død Adjunct Mossin ansattes, anden Gang, da denne kaldtes til Sognepræst for St. Ols og Allinge Menigheder paa Bornholm og Candidat i Philosophien Hasselriis constitueredes i hans Sted, tredje Gang, da ved

Oprettelsen af den fjerde Klasse Candidat i Theologien Stub beskikkedes til Adjunct, og fjerde Gang, da, ved Sidstnævntes for Skolen saa sørgelige Død, i indeværende Aar Candidat i Polytechnik Bjerling constitueredes til Adjunct. Et saa sjældent Lærerskifte i en saa lang Række af Aar har vel neppe nogen anden Skole havt. Ligesom nu Alle ere enige i, at enhver Skole bør prise sig lykkelig, naar den har og i lang Tid beholder brave Lærere, saaledes maa Man tilstaae, at det er yderst vanskeligt at opnaae denne Lykke. De Egenskaber, en god Skolelærer bør besidde, ere saa mange, at de næsten aldrig forenes i et og samme Subject, ligesom heller ikke nogen menneskelig Forstand kan beregne, om den ansatte Lærer har disse Egenskaber og stadigen vil bringe dem i Udværelse. Derfor maa den ivrigste Bestræbelse for et godt Valg ofte strande paa Menneskenaturens Svaghed og Ufuldkommenhed. Meget, saare meget er vist nok i vore Dage foranstaltet af Regjeringen og Skolernes Repræsentanter for at skaffe brave og duelige Lærere, hvilket bedst erkjendes ved at betragte Tilstanden for et halvt Seculum tilbage, men dog er der endnu i saa Henseende Mere at ønske. Anordningen af 24de October 1818 om Embeds-examen for overordnede Lærere giver vel Sikkerhed

nok for et stort Apparat af Skolekundskaber, be-
 faler tillige en practisk Prøve, ligesom disse Lærere
 undertiden først beskikkes til Adjuncter for endnu
 sikkrere at komme efter deres practiske Duelighed.
 Men Lærerpersonalet bestaaer af et langt større
 Antal end hine Forberedte og Prøvede. I Reges-
 len vælges theologiske Candidater til Adjuncter,
 men en ferm Theolog er ikke derfor en god Skole-
 mand, og dog betros ham som oftest strax ved
 Ansættelsen Lærefag i de øverste Klasser, hvortil
 der kræves fleersidige Indsigter, rigtig Methode,
 megen Erfaring; eller han underviser i Begyndelsen
 alene i de nederste Klasser, hvor en solid Grund-
 vold skal lægges og Arbeidet kræver en veløvet
 Mand, hvis der ikke skal gjeres hyppige og for
 Fremtiden høist skadelige Misgreb. Neppe har
 den beskikkede Lærer ret tænkt sig ind i sin Virke-
 kreds, førend han kaldes bort til sin egentlige
 Bestemmelse; en Anden indtager hans Plads for
 atter at øves og atter at kaldes bort; alle have
 de et andet Maal for Øie og interessere sig derfor
 mindre for denne deres Interimsstilling. Du-
 skeligt var det derfor først, om der forud kunde være
 en større Garanti for den Valgtes practiske Due-
 lighed, hvilken jo Staten fordrer beviist af enhver
 Seminarist, der ansættes ved en Almueskole, og
 dernæst, at Enhver, der besad denne Duelighed,

længe kunde beholdes og opofte sin hele Manddomskraft for sin Skole. Dette Ønske lader sig let gjøre men at udfinde Midlerne til dets Realisation er ikke saa let; thi skal en Skole længe beholde sine duelige Lærere, maa de ascendere i Gage eller være saaledes aftagte, at de kunne forsørge Familie. Dette har nu Staten baaret Omforg for ihenseende til Rectorer og Overlærere og det vilde være Uskjønsomhed, om Man vilde fordrø endnu Mere; men Adjuncternes nuværende Wilkaar ere kun gode, saalænge de blive ugifte og deres Stilling er beregnet paa Befordring efter nogle Aar til geistligt Embede. Men skulle disse Lærerposter, hvilket maa anses fordeelagtigt for Skolerne, i længere Tid beklædes af duelige Mænd, da kan Man ikke forene Coelibat dermed; thi det er netop i det ægteffabelige Liv, at Læreren skal indprentes den rette Kjærlighed til Børn; det er fra den huuslige Kreds, han skal bære Munterheden med sig til Skolen og igjen samle nye Kræfter efter Dagens Nøie. Men plages han af daglige Næringsforger, da sløves hans Lust til Arbeide og Udholdenhed. Derfor maa Man ønske, at der kunde udfindes Midler til, at alle Skolemænd kunde med Familie have tarveligt Udkomme; thi da først kan Man vente, at duelige og retskafne Adjuncter længe ville blive i

Skoleveien til Held for Underviisningen, for Ungdommen, for de kommende Slægter. Siden jeg nu engang er kommen ind paa denne Materie, maa jeg tilføie, at de gamle og kraftløse Lærere betimelig bør afløses; thi den affældige Skolemand lider ei alene selv ved at føle, at han ikke mere kan være, hvad han var og endnu saa gjerne vilde være, men Skolen og Staten lide med ham. Derfor maa Enhver, der seer hen paa Skolernes stadige Velgaaende, ogsaa ønske Staten Midler til at forebygge, at ikke det Gode, den kraftfulde Mand begyndte, skal under hans kraftløse Alderdom standses til ubodeligt Tab for Borgersamsundet. Hvorfra Staten skal tage Midler til dette Dødsmeds Opnaaelse, om Noget kan i Tiden bespares for den almindelige Skolefond, der nu — som det synes ubilligen — maa, til Bedlidgeholdelsen af Directionen for Universitetet og de lærde Skoler, udrede en for sit Bedkommende for stor Sum, af hvilken Universitetet burde bidrage sin Deel og Sorø-Academi give et mere forholdsmæssigt Bidrag*); om enkelte Rectoraters Indtægter, hvil-

*) Dette Bidrag kunde Sorø-Academi saa meget lettere yde, som Man af Dr. Falks Beretning i Neues Staatsbürgerliches Magazin 6te Bind Pag. 597 seer, at Det er saa vel doteret, at det lægger op omtrent 30000 Rbd. hvert Aar

ket Noget have meent, kunne indskrænkes; om der kan skee en uskadelig Formindselse i Lærerpersonale, Overlærerpladser, Klasseantal, i Udgiifterne til Gymnastiklocaler og Apparater; eller hvad andre Maader der hertil kunne udfindes, tiltroer jeg mig ikke Indsigt nok til at bedømme men maa overlade denne vigtige Sag til kyndigere Mænds Undersøgelse.

---

6. Om Skolens Frequentz og Dimissionen til Universitetet.

At en Skole er mere eller mindre besøgt og at Elevernes Antal til en Tid er større end til en anden, har forskjellige Grunde, der ikke alene bør søges i en Skoles bedre Organisation, strengere Orden, større Antal af duelige Lærere; thi hvor væsentlige end disse Betingelser ere for en Skoles Stigen, ligesom det Modsatte til dens Dalen, saa beroer dog Frequentzen tillige paa andre Om-

---

af sine Indkomster, som beløbe sig til 80000 Rbd. aarlig. Det interessante Spørgsmaal Forfatteren i denne Anledning fremsætter: "Hvad bør der gøres ved denne Sorø's overflødige Rigdom?" kunde og vilde Rønne lærde Skole gjerne hjælpe til at besvare.

stændigheder, fr. Ex. om Læreanstalten, saaledes som Rønne Skole, ligger langt fra andre Skoler og Forældre altsaa ligesom ere tvungne til at benytte den, enten fordi det er over deres Evne at sende deres Børn andetsteds hen, eller fordi de ikke ønske Børnene for langt fjernede fra deres eget Tilshyn; om der i Byen og Omegnen ere flere formuende og cultiverede Borgere, Videnskabsmænd og Embedsmænd, der for deres Sønner ville vælge den studerende Bei eller ønske disse en høiere Dannelses; om der i en Række af Aar er et større Antal Børn; om der paa Stedet ere andre Underviisningsanstalter, hvor Ustuderende hensigtsmæssigen kunne oplæres eller maae tage deres Tilflugt til den lærde Skole for der at modtage hvad der kan læres til deres tilkommende Bestemmelse; om Skolen ligger saa beqvemt, at der fra andre Provindser kunne sendes Elever til den. Hvilke og hvormange af disse Aarsager til en Skoles Frequentis der ere anvendelige paa Rønne Skole, dette ville Andre mere passende kunne dømme om. Det hele Antal af Disciple, der i de henrundne 20 Aar have frequenteret denne Skole, udgjør 145, et ikke ubetydeligt Antal i Forhold til Bornholms Folkesmængde. Hvormange Elever ethvert Aar har havt, angiver følgende Tabel:

Aar.	Disciple.	Aar.	Disciple.
1818	11.	1828	43.
1819	19.	1829	40.
1820	34.	1830	40.
1821	35.	1831	43.
1822	34.	1832	43.
1823	40.	1833	37.
1824	50.	1834	38.
1825	49.	1835	35.
1826	48.	1836	39.
1827	48.	1837	39.

Fra Aaret 1823, da første Dimission efter Reformen fandt Sted, ere i Alt 54 afgaaede til Universitetet, indeværende Aars 4 Candidater medregnede. Det aarlige Antal af Dimitterede har været som følger:

Aar.	Dimitterede.	Aar.	Dimitterede.
1823	6.	1831	2.
1824	„	1832	6.
1825	5.	1833	7.
1826	4.	1834	„
1827	4.	1835	5.
1828	1.	1836	5.
1829	2.	1837	1.
1830	2.	1838	4.

Af foranførte 145 Disciple ere desuden 5 udgaaede for privat at dimitteres til Universitetet.

Af de øvrige 86 have nogle Faa fra Begyndelsen været Ustuderende, det langt større Antal vare indskrevne som Studerende, men ere siden formædlet deres ringere Anlæg eller af andre Grunde gaaet over til de Ustuderende. Ved denne Leilighed maa bemærkes, at det er beklageligt, at Skolen ikke kan give de Ustuderende den Dannelse, der var ønskelig for deres tilkommende Bestemmelse, da her for dem ingen særskilte Klasser ere og ingen særskilt Underviisning gives; hvoraf følger, at de maae deeltage i Læretimerne med de Studerende, der næsten altid overfløie dem ved den større Indsigt i den latinske Grammatik, der saa meget letter Opfattelsen af de levende Sprog. Desuden maae de i alle de latinske, græske og hebraiske Timer enten gaae hjem, eller — hvad her næsten stedse har været Tilfældet — beskæftiges i disse Timer med andre Gjenstande, og kunne ikke faae tilberligt Tilsyn af Læreren, der til samme Tid skal undervise de Studerende. Vel have de altid taget Deel i det latinske Sprogs elementær Underviisning i de tvende nederste Klasser, fordi de ellers ikke kunne følge med de Studerende ved Underviisningen i Tydsk og Fransk, hvori Docenten stadig henviser i alle Sprogelementer til den latinske Grammatik, men det har ingen rigtig Art med den megen Latinalæsen, som de

falde det, fordi de alt for snart indbilde sig at den ingen Nytte gjør, og derfor lægge de an paa først at negligere og ved given Leilighed at bede sig reent fritagne for Latin. Da nu herværende Borger-skole, skjøndt den har meget duelige og flittige Lærere, ikke kan formedelst et Antal af omtrent 200 Børn i 3 Klasser bibringe dens Elever stort Andet end hvad der er anordnet for Almueskoler, saa var det for Rønne og hele Bornholm et overordentligt Gode, om der enten ved Borger-skolen eller ved den lærde Skole kunde oprettes om det blot var een Realklasse, i hvilken de Ustuderende, naar de i de nedre Klasser vare tilbørligen forberedte, kunde modtage en hensigtsmæssig Underviisning især med Hensyn paa Sevæsenet, Agerbruget og Handelen. Vist nok maatte Bornholmerne hertil selv give aarligt Bidrag, da det ønske, at de lærde Skolers almindelige Fond endnu skulde give Mere, hverken synes billigt og rimeligviis ei heller vil blive opnaaet. Tænker Man sig ret levende de betydelige Fordele, Bornholm vilde vinde ved en eneste saadan Realklasse, vilde det Tilskud, et heelt Lands Indvaanere dertil skulde udrede, være saa ubetydeligt, at det snarere maa vække Forundring, at ingen Bornholmer i denne Henseende har gjort noget Skridt eller bragt Noget i Forslag.

Idet jeg nu gaaer over til at give en kort Beretning om Dimissionen fra denne Skole til Universitetet i min Embedstid, kunne mine Tanker ikke drages bort fra den Bemærkning, at ligesom Dimissionstetten er det Værefuldeste og Glædeligste, der er forundt en Rector, saaledes er Den ogsaa blandt de mange Fortredeligheder, hans Embedsstilling maa medføre, den allerubehageligste. Han kommer nemlig ofte i den besynderligste Collision. Han skal vaage over, at ikke uduelige Subjecter erholde Testimonium Academicum, at ikke Universitetet besværes med Studerende, der hverken kunne profitere af Dets høiere Underviisning eller berede sig selv og Staten heldige Frugter af deres Studium. Men paa den anden Side kan en Discipel som Barn yttre baade Nemme og Lyst til Studeringer og saaledes med Vre og gode Forhaabninger gjenneengaae de nederste Klasser; men nu mærkes efterhaanden ved den stigende Udvikling, at han mangler den Dømmekraft og Skarpsindighed, der især i vore Dage hører til at naae Maalet med Vre. Rector skal da fra raade en saadan Discipel den valgte Wei, skjøndt han nu har anvendt flere Aar saa megen Flid, og selv Forældrene mene saa ofte at det nok kommer med Tiden, at det nu ikke er Ret eller for sildigt at changere, at de dog gjerne vilde have een

Søn til Student o. s. v. Her er det sandelig selv for en Rector med den bestemteste Villie vanskeligt at vælge det Rette; dimitterer han et saadant Subject, bør han ansees for at have handlet mod sin Pligt; dimitterer han ikke, paa- drager han sig Misfornøielse og Beskyldning for Animositet og Vilkaarlighed og kan ofte geraade i Uvenskab med sine nærmeste og kjæreste Om- givelses. Det skulde gjøre mig ondt, om denne min Anskuelse er saa eensidig og skjev, at jeg derfor seer saadanne Collisionstilfælde fra en mere overdreven Synspunkt end de fortjene, eller om jeg var den eneste Rector, der har følt det Ubehagelige i denne Stilling. Saameget er idetmindste vist, at ligesom det gjør en Fader Ære at sørge for sine Børns høist mulige intel- lectuelle Dannelse, saaledes er det en Daarlighed, naar han indseer eller af Kyndigere underrettes om, at et ungt Menneske ikke er oplagt til Stu- deringer, dog at forcere ham frem paa denne Wei; thi Følgen bliver useilbarlig, at Sønnen efter mange Aars Sved og Meie bliver en maa- delig Student, der ikke tilbørligen kan profitere af Underviisningen ved Universitetet, og om han end ikke da taber Lysten men endelig, under langvarigt Slid og store Udgifter paa den ofte

trængende Families Bekostning, med Nød og neppe ender sit academiske Cursus, saa maa han i mange lange Aar vente paa en Befordring til et ringere Embede, istedetfor at han paa en for hans Kræfter mere passende Wei kunde — tilbørligen og betimeligen forberedt — have gjort sine Forældre Glæde, selv været lykkeligere og bedre virket til Medborgeres Gavn. Er det ikke besynderligt, at ellers fornuftige Mænd ofte ikke kunne eller ville indsee denne soleklare Sandhed? Det maa ligge i en eensidig Anskuelse af Embedsstillingens Værd, sikkrere Kaar og behageligere Virkekreds; men om end alle slige Formodninger ere mere end 'sangvinske Ideer, saa ere jo dog hine Fordele betingede ved Subjectets Duelighed og dermed forbundne Virken; thi ellers følge ham i Regelen daglige Ubehageligheder, trange Kaar, Bancere og Kingeagt. Dog — for igjen at komme til den Dimission, der i min Tid har fundet Sted fra denne Skole — da har jeg allerede anført, at i alt foruden dette Aars Candidater 50 ere dimitterede til Universitetet. For at Udfaldet af disses Examen artium kan bedømmes, tillader jeg mig her at give følgende tabellariſke Oversigt over de Dimitterede og Enhvers ved Proven erholdte Hovedcharakterer med vedføiede specielle Charakterer:

AAR	Dimitterede	Hoved- character	Specielle Characterer			
			Laud. p. e	Laud.	H. ill.	Non cont.
1823	1. Jörgen W. Marckmann . .	Laud.	4	8	„	„
	2. Christian F. Mossin	Laud.	2	9	1	„
	3. Mogens P. Munck	H. ill.	„	8	3	1
	4. Johan Jensen	Non cont.	„	4	4	3 og 1 Nul
	5. Michael H. Bolbroe	H. ill.	„	6	5	1
	6. Adolph F. Stender	Laud.	„	9	3	„
1825	7. Anders J. Ellebye	Laud.	3	8	1	„
	8. Hans A. Lund	Laud.	3	9	„	„
	9. Jacob Jensen	Laud.	„	11	1	„
	10. J. C. P. Siemsen	Laud.	1	8	3	„

AAR	Dimitterede	Hoved- character	Specielle Characterer			
			Laud. p. c.	Laud.	H. ill.	Non cont.
1826	11. Christian Marckmann . . .	H. ill.	„	4	7	1
	12. Wilhelm Koefoed	Laud.	3	7	2	„
	13. L. G. W. Hasselriis . . .	H. ill.	„	9	2	1
	14. Marcus J. Munch	Laud.	„	7	5	„
	15. Caspar F. Gram	H. ill.	3	5	2	2
1827	16. Cæsar A. Bolbroe	H. ill.	„	3	8	1
	17. J. Chr. Aagaard	H. ill.	„	4	7	1
	18. Johan N. Mossin	Laud.	2	5	5	„
1828	19. H. Chr. Hansen	H. ill.	1	4	7	„
	20. Christ. Heiberg	H. ill.	„	5	6	1

AAR	Dimitterede	Hoved- character	Specielle Characterer			
			Laud. p. c	Laud.	H. ill.	Non cont.
1829	21. Henrik Bohr	Laud.	4	7	1	„
	22. P. Ch. Jespersen	H. ill.	„	9	2	1
1830	23. J. Ch. Espersen	Laud.	3	8	1	„
	24. Lorents Lintrup	H. ill.	„	5	6	1
1831	25. A. August Kohl	Laud.	„	8	4	„
	26. Hans J. Grönbech	Laud.	2	8	2	„
1832	27. Mathias Th. Mahler	H. ill.	„	3	9	„
	28. Carl Chr. A. Grön	H. ill.	„	7	4	1
	29. Bartholin Lund	H. ill.	„	4	7	1
	30. Christian Hoffmann	H. ill.	„	4	6	2

AAR	Dimitterede	Hoved- character	Specielle Characterer			
			Laud. p. c.	Laud.	H. ill.	Non cont.
1833	31. Joh. Lauritz S. Bohr . . .	Laud.	1	10	1	..
	32. Carl L. Sehestedt	H. ill.	1	4	6	1
	33. Ditl. L. R. Rasch	Laud.	1	10	1	..
	34. Lorents A. Hjorth	Laud.	..	6	6	..
	35. Andr. P. Jespersen	H. ill.	..	3	9	..
	36. Rasmus P. Michelsen . .	Laud.	..	6	6	..
	37. O. Edv. Sonne Koefoed .	H. ill.	..	3	7	2
	38. Mathias F. G. Kohl . . .	H. ill.	..	2	8	2
	39. Jochum Hoffmann	Non cont.	..	2	5	5
1835	40. Jörgen St. Curdts	Laud.	1	10	1	..

AAR	Dimitterede	Hoved- character	Specielle Characterer			
			Laud. p. c.	Laud.	H. ill.	Non cont.
1836	41. Hans Egede Bolbroe	Laud.	„	6	6	„
	42. Hans H. Holm	H. ill.	„	5	7	„
	43. Herman P. Arboe	H. ill.	„	5	7	„
	44. Andr. M. Heiberg	H. ill.	„	1	10	1
	45. Carl Peter Dick	Laud.	2	9	1	„
	46. Hans Christan Sonne . .	Laud.	4	7	1	„
	47. Hans Ch. Römer	Laud.	„	7	5	„
	48. J. Th. Em. Hasselriis . .	H. ill.	1	6	4	1
	49. Julius Jacobsen	Laud.	„	8	4	„
1837	50. Carl Jacobsen	Laud.	„	6	6	„

Af anførte Fortegnelse sees, at af de Dimitterede have 25 erholdt Laud., 23 Haud illaud. og 2 Non cont. til Hovedcharakter. Vil Man endnu nøiagtigere sælde Dom saavel over de Dimitteredes Duelighed som Lærernes Glid, bliver det ikke tilstrækkeligt alene at see paa Hovedcharacteren, da undertiden mindre Kundskab i et eneste Fag eller tilstedte Uheld berøve en ellers ferm Candidat Laud. Man see fr. Ex. de specielle Characterer for Dimisfi Nr. 3, 13, 22, 28, der ved et eneste Non cont. ere stedte fra bedste Characterer, naagtet Nr. 3 har 8 Laud., Nr. 13—9 Laud., Nr. 22—9 Laud. og Nr. 28—7 Laud. Skal derfor Kønne Skole retfærdigen bedømmes for sin Dimission siden Reformen, bør Man addere de specielle Characterer og da findes, at de 600 enkelte Characterer for 50 Candidater bestaae af 42 Laud p. c., 312 Laud., 215 H. ill., 30 Non c. og 1 Nul. Denne Oversigt giver et langt sikkrere Resultat og Udfaldet af Dimissionen er saaledes, at Skolen ingenlunde behøver at skamme sig ved den. Billighed fordrer tillige, at det ved en Provincialskole som den i Kønne kommer i Betragtning, at dens Candidater komme som aldeles Fremmede til Universitetet, gerner ved saa mange dem ubekjendte Ting, kjende ingen examinerende Professor, eller rettere, hans Naade at examinere paa, og have langt fra ikke det Mod til at gjøre deres Kundskaber gjeldende som en

fra Kjøbenhavns Skoler Dmitteret. Videre maa bemærkes, at i de Fag, hvori tvende Profesorer velvilis examinere, kunne vel begge, — hvilket ved vort Universitet aldeles ikke kan betvivles, — have lige Retfærdigheds Principer, men den Ene kan have en tydeligere og simplere Maade at examinere paa, staae mere ind i Examinandens vante Tankegang, fordre mindre Critik, Mythologi, Antiquiteter, Exegetik, philosophisk Overblik, Prosodi o. s. v., være mildere i sin Dom end den Anden; men heraf følger da aabenbart, at den Skole, i hvis Lod en facilere Examinator falder, bliver det Nar heldigere selv med mindre dygtige Subjecter, end om en Professor med strengere Examinationsmaade anstillede Prøven. At dette er en Sandhed, veed Enhver, der i denne Anledning har lagt Mærke til Examinandernes Ansættelse før Prøven, og større eller mindre Frimodighed under den. Endelig bør en mildere Dom sældes om Kønne Skole, naar det betænkes, at Eleverne her i Regelen ikke have den gunstige Leilighed som paa andre Steder, til før Optagelsen i Skolen at forsyne sig med en større Grad af Forkundskaber; og desuden lægger den bornholmske Dialect betydelige Hindringer i Veien for at lære det danske og latinske Sprog. Eleverne blande fr. Ex. hyppig Lyden af D med U, af E med J, saa at de skrive accidit for accedit, timere for temere, ivig for evig, Skod for Skud, ikke at tale

om mange større Afvigelser, som: Jva for Die, pl. Jven for Dine o. s. v. Dette forvolder naturlig-
 ligen i lang Tid Vanskeligheder for Orthographien,
 og den fra Barndommen indgroede Bane med
 Sprogets Idiomer er saa stærk, at Candidaten,
 naar han ikke er opmærksom paa sig selv, kan ved
 Examen artium begaae Bommertter, som den hermed
 ubekjendte Censor let kan ansee for stor Uvidenhed.

Det er vigtigt ei alene for Forældre men
 endnu mere for hele Borgersamfundet næie at
 lægge Mærke til, hvorledes de Dimitterede for-
 holde sig ved Universitetet, med hvad Flid og
 Held de der fortsætte deres Studeringer og hvad
 deres Skjebne i Livet videre bliver; thi af denne
 Erfaring kan udtrages mange vigtige Resultater
 og anstilles adskillige alvorlige Betragtninger, saa-
 som: om Mennesker med ringe Anlæg bør studere;
 om ikke alt for gode endnu mere end trange Kaar
 ofte have skadelig Indflydelse paa den Studerendes
 Forhold; om det er klogt eller rigtigt, at Ynglinge
 ved Dimissionen med eet løses fra den Evang,
 Skolelovene i mange Aar have paalagt dem ihens-
 seende til Flid, Orden og Sædelighed, eller om
 der i nogen anden Stilling i Livet, naar den
 første Læretid er forbi, gives en saadan Selv-
 raadigheds Tilstand, som den, hvori Studenten

sættes strax efter Skolegangen, og om det da er at undres over, at en eller anden Yngling ved Universitetet teer sig — hvad jeg ved en anden Leilighed offentlig har sagt — ”som Slaven, der er sluppen ud af Fængslet eller løben bort fra sine Bevogtere, bruger tøileløs den forundte Frihed, forsømmer Professorernes Collegier, praler af den korte Tid, hvori han bivaanede Forelæsningerne og hvorledes han skuffede sine Censorer for at tilsnige sig en ufortjent Character.” Er det ikke høist sandsynligt, at ved saa voldsom en Overgang fra Skoletvangen til Universitetsfriheden Flere, sig selv overladte, ansee Videnskaberne for en Biting, men allehaande Udspredelser med disses Følgesvende for Hovedsagen? Man burde aldrig fordre eller vente Mere af den Unge, Uersindige og Uerfarne end hvad denne Alder medfører. Hvorom Alting er, anseer jeg det ogsaa i andre Henseender vigtigt for Staten opmærksomt at følge den Dimitteredes Forhold ved Universitetet og i Livet, for at see, hvad Løn han bringer sin egen og Lærernes mangeaarige Flid i Skolen, sine Forældres betydelige Opofrelser og Statens store Omhu for hans Dannelse. I denne Hensigt tillader jeg mig at tilføie følgende generelle Oversigt over fornævnte 50 til Universitetet Dimitterede. Da jeg her hverken vil eller bør rose og endnu

mindre dadle Nogen af mine Disciple, nævner jeg Ingens Navn men anfører blot følgende Specielle om Dem:

Den philologisk-philosophiske Prøve have 47 underkastet sig, af hvilke 4 til Hovedcharacterer have erholdt Laud. publ. encom. orn., 12 Laud., 30 Haud ill. og 1 Non cont. Embedsexamen er taget af 14, nemlig den theologiske af 8, af hvilke 5 erholdt Laud., 2 Haud ill. og 1 Non cont.; den juridiske af 5, nemlig 1 Laud. og 4 Haud ill.; den chirurgiske af 1 med anden Character. Af de theologiske Candidater ere 3 Sognepræster, 1 ordineret Catechet, 2 Capellaner pro pers., 1 Huuslærer i Fyen, 1 studerer Philologi ved Universitetet; af Juristerne er 1 Proprietair paa Bornholm, de øvrige ere, saavidt vides, for Tiden i Kjøbenhavn; den chirurgiske Candidat er practicerende Læge i Farum paa Sjælland. Af de øvrige 36 Dimitterede ere 5 døde, 1 constitueret Adjunct ved Rønne Skole, 1 Privatlærer i Kjøbenhavn, 1 Undersjovalter i Bestindien, 2 Kjøbmænd paa Bornholm, 14 studere ved Universitetet Theologi, 5 Jura, 1 Philologi, 2 Chirurgi, 1 Pharmaci og 3 ville ventelig i dette Aar absolvere anden Examen.

---

7. Om Skolens gymnastiske Øvelser.

Den store Nytte Legemsøvelser i forskjellige Henseender have, især for den studerende Ungdom med dens megen Stillesiddende og Aandsbeskæftigelse, er i vore Dage saa almindeligen erkjendt, at det er aldeles overflødigt herom at fremsætte mine Tanker. Snarere kunde jeg have Lust til at spørge, om ikke Gymnastiken, saaledes som den nu er befalet efter Regulativet og Lærebogen for denne Underviisning, kræver for mange Omkostninger til Opførelsen af lukkede Localer, til Anskaffelsen og Vedligeholdelsen af Apparater; og dernæst: om ikke Suggesøvelserne, naar de ret drives ved de lærde Skoler, med Tiden vilde lede til Dueller ved Universitetet med alle de særgelige Følger, som disse ifølge deres Natur maae medføre og allerede have medført ved andre Høiskoler. Men da Besvarelsen af disse Spørgsmaal, om jeg end var istand til at give den, vilde lede til en større Vidsløstighed end Stærrelsen af et Gudbydelsesfrivt tillader, vil jeg blot herom bemærke, at da Hovedøiemedet ved den gymnastiske Underviisning maa være at skaffe Ungdommen i de lærde Skoler Bevægelse og legemlig Uddannelse, synes mig dette at kunne tilstrækkeligen opnaaes

ved de andre Øvelser uden Hugning. Iøvrigt indskrænker jeg mig blot til den historiske Beretning om hvad ihenseende til Gymnastiken er foranstaltet.

Allerede i Aaret 1829, altsaa tidligere end ved adskillige andre Skoler, gjordes her Begyndelsen med Gymnastik, og det uagtet Skolen dertil hverken havde Locale eller Apparater. Bornholms Commandant, Oberstlieutenant Hoffmann, havde nemlig den forekommende Belvillie at overlade Disciplene Brugen af Militzens gymnastiske Apparater, dog under den Betingelse, at disse kun maatte afbenyttes paa det Sted, hvor de opbevaredes, nemlig ved Arsenalet uden for Byen. Her øvedes da første Gang Eleverne 2 Timer daglig i Sommerferien og i 14ten Dage efter den offentlige Examen; men efter den Kongelige Directions næiere Bestemmelse fortsattes fra Aaret 1830 til Udgangen af Aaret 1835 Øvelserne regelmæssigen paa fornavnte Plads ved Arsenalet 2 Timer ugentlig i 6 Maaneder fra 1ste April til 30te September. Øvelsesstedets lange Fraliggenhed fra Skolen medførte nogen Vanskelighed, der endnu mere forøgedes, saa ofte det Veir indtraf, da Øvelserne ikkun kunde anstilles under aaben Himmel og derfor maatte udsættes til anden Tid, ligesom de i Vintermaanederne aldeles ophørte. Disse Hindringer

hævedes, da i Aaret 1835 ved den tilkjøbte Nabo-
gaard Skolens Locale, som forhen anført, be-
tydeligen udvidedes. Derved beholdtes nemlig i
Skolegaarden en stor aaben Plads og tæt ved den
et rummeligt lukt Locale uden megen Bekostning,
da det indrettedes blot ved Nedbrydning af nogle
Mellembægge i den tilkjøbte Hovedbygning og ved
at forhøje Loftet saa meget, at Klavremaskinen
kunde gives sin tilbørlige Høide og staae frit.
Fra Begyndelsen af Aaret 1836 bleve nu efter
den Kongelige Directions Approbation Øvelserne
foretagne hele Aaret igjennem 2 særskilte Timer
ugentlig paa den aabne Plads eller i det lukt
Locale efter Veirligets og Aarstidens Bessaffenhed.
Nogle ville maaskee ansee benævnte Timer for saa
til disse Øvelser; men herværende Ungdom er i
Almindelighed behændig og lærer derfor hurtigt
det i Regulativet Befalede, ligesom Disciplene
til Sundhedens Vedligeholdelse ikke undlade dagligen
at tumle sig paa Pladsen i det saakaldte Friquarteer
og efter Skoletiden, saa at de paa Lektionstabellen
fastsatte Timer her synes tilstrækkelige. Da nu
ikke længere Øvelserne foregik ved Arsenalet, kunde
heller ikke de hidtil brugte militaire Apparater
afbenyttes, fordi disse ikke af Commandantskabet
kunde udlaanes til Brug ved Skolens Locale.
Altsaa indsendte Forstanderne et til Apparaters

Anskaffelse efter Regulativet affattet Overslag, der approberedes til et Beløb af 107 Rbd., med Undtagelse af det til Huggeøvelser Fornødne, der androg 99 Rbd. Dog anskaffedes for førstnævnte Sum saa mange Træspanierer, at der kunde gives elementair Underviisning i Hugning. Allerede i Aaret 1829 havde Bornholms Commandant med sin sædvanlige Interesse for Skolen ved en allerunderdanigst Indstilling udvirket, at Hans Majestæt Kongen allernaadigst skjenkede til Brug ved Elevernes Vaabenøvelser 40 Kadetgeværer, og Aaret efter overlodes fra Arsenalet 40 Patrontascker med Bandelcrer, der omarbejdedes passende efter Disciplens forskjellige Alder. — Til Svømning haves hængende Seler til Forberedelse og Svømmeseler; men Hjalpestænger, Hjælperøb, Kork og Flydebro har man hidtil troet at kunne bespare Skolens Udgifter til, da Disciplene formedelst Skolens Beliggenhed nær ved Havet daglig i Sommermaanederne selv skaffe sig Øvelse i Svømning, hvori de Ældre underrette de Yngre. Til en Svømmeprøve, jeg i Aaret 1834 lod anstille, for at erfare hvad Færdighed der kan erholdes uden methodisk Anviisning, indfandt sig 34 Disciple, af hvilke 8 svømmede fra 600 til 800 Alen, 6 fra 200 til 400 Alen og 10 fra 100 til 200 Alen. Enkelte udmærkede sig tillige i at flyde paa Vandet, i Rygsvømning, Dykning, Vandtrædning, i at svømme med knyt

tede Hænder for at hvile Fingrene, i at nedstyrte sig fra det i Dybet staaende Indseilingsmærke, der staaer $4\frac{1}{2}$ Alen over Vandfladen og paa en Dybde af 9 Alen. Uagtet denne uden Anviisning erhvervede Færdighed, anstilles dog nu de befalede Svømmesvølsler under Læreren's Veiledning, da den systematiske Underviisning dog er den bedste til at lære mere Behændighed, rigtigere Anvendelse af Kraft og større Forsigtighed. Læreren i Gymnastik er en Commandeersergeant ved Bornholms Militz; han er ved det Kongelige militaire gymnastiske Institut i Kjøbenhavn oplært i Alt, hvad den autoriserede Lærebog befaler. Saalænge Svølslerne kun kunde anstilles i de 6 Maaneder af Aaret, var den aarlige Bekostning til Læreren 24 Rbd. og til en Assistent for at udlevere og indbære Apparaterne m. v. 4 Rbd., men for Tiden, da Svølslerne skee hele Aaret igjennem, betales det Dobbelte, eller i Alt 56 Rbd. Da det aldrig tillades Eleverne at benytte noget Apparat uden for Underviisningstiden, har den aarlige Udgift til Apparaternes Istandsættelse været saare ubetydelig, saaledes forrige Aar 2 Rbd. 5 Mk. Med ringere Omkostninger end foranførte erholder vel ingen anden lærd Skole denne Underviisning.

8. Om Skolehøitideligheder.

Ligesom det maa anses tidsspildende for Underviisningen og for meget forege Disciplenes Ferier, naar Solenniteter alt for hyppigt foranstalles ved Skolerne, saa synes det dog paa den anden Side baade smukt og gavnligt, at ved enkelte vigtige Anledninger nogen Høitidelighed finder Sted. Og dertil forekommer mig ingen Tid mere passende end fer eller efter de offentlige Examina. Da gives der en rig Anledning til at henvende sine Tanker og Følelser til Allstyreren, at Hjerterne maae fyldes med Taknemmelighed for alle i de heurundne Dage modtagne Velgjerninger og overstandne Sorger, og at Sindet maa styrkes i Haab og Tillid til Forsnyers Baretægt i Fremtiden. I forrige Tider begyndte og endte Man sit Dagværk i Skolerne med Sang og Bøn. Om denne fromme Skik endnu finder Sted i en eller anden Skole, er mig ubekjendt, men i Almindelighed er den affkaffet; fordi Man mener, at den daglige Synge og Beden medtager for meget af den kostbare Tid og ved den idelige Gjentakelse ikke frembringer den tilsigtede Nytte. Vil Man nu ikke indrømme Sandheden af, at Den, der med Andagt har forrettet sin Morgenbøn, har ligesom fuldendt det Halve af sit Dagværk, saa burde Man desto

helligere bevare denne religiøse Sædvane ved alle høitidelige Leiligheder og vel betænke, at det er i de Unges Hjerter Spiren skal nedlægges til Gudsfrøgt. Den, der ikke fra Barn af i den hunselige Kreds og under sin Skolegang er bleven stemt til Andagt og Gudsdyrkelse, vil vanskeligt i den sildigere Tid sege og finde Glæde og Trøst, Styrke og Haab i daglig Omgang med Gud. Det er fremdeles smukt og gavnligt for den Unge, at Examens Udfald høitideligen bekendtgjeres for en talrig Forsamling i Forældres og Foresattes Nærværelse til Trøst og Glæde for den Flittige, til Skam og Advarsel for den Dovne. Fremdeles — hvor indgribende er det ikke for det unge Menneske, der forlader Skolen og gaacr til Universitetet, at høre sin Lærers Afskedsord, modtage hans kjærlige Raad og Advarsel, og den hele Forsamlings Ønsker om Held og Betsignelse til hans Fremtidsfærd. Vel er Ungdommen letfindig men hos den Ufordærvede trænger saadan høitidelig Afsked dybt i Hjertet og vil virke velgjerende i Livets mangehaande Fristelser. Endelig gives der ved de offentlige Taler, der ved saadanne Leiligheder holdes, en beqvem Anledning til at udvikle en eller anden Sandhed, der kan være gavnlig for Forældre og Disciple, virke fordeedlagtigt til Underviisningens Fremme og Skolens Vel.

Af disse anførte Grunde har derfor ogsaa uden Undtagelse hvert Aar ved den offentlige Examen her været en Solennitet, hvorved Lærerne verelviis have holdt Taler over et eller andet Emne, hvortil Tid og Omstændigheder nærmest syntes at opfordre. Før og efter disse Taler have Discipleue affjunget de dertil forfattede Choraler og Sange under Accompanement af Instrumenter; og Skolen har havt den Lykke at et talrigt Auditorium stedse med kjendelig Interesse har bivaanet disse aarlige Fester. Derimod have extraordinaire Høitideligheder i de tvende forløbne Decennier ikkun fundet Sted ved Deres Kongelige Høiheder Prinds Christians og Prinds Frederiks høie Nærværelse i Aarene 1824 og 1833, og da Biskop Münter 1821 indviede Skolen og indsatte Rector, ligeledes da Biskop Müller 1833 visiterede Skolen, og endelig ved Reformationens Jubelfest 1836.

---

9. Om Disciplenes Flid hjemme.

Der er ingen Tvivl om, at Forældre sætte deres Børn i Skole for at de skulle lære Noget, men de ere ikke alle behjælpelige til at denne deres gode Hensigt kan opnaaes. De overlade ikke sjældent Sagen alene til Lærerne i den Formening,

at det er nok at sende Børnene i Skolen og overlade dem til Dens Omfarg, og deraf atter den forkerte Dom, at naar Eleverne ikke gjøre den Fremgang, Man af deres gode Anlæg og mangeaarige stadige Skolegang kunde vente, da ligger strax Feilen i Lærernes Uduelighed, flette Methode, Forsømmelse, m. v. Men flige Domme ere kun da rigtige, naar Forældre og Børgere selv med Sandhed tør indestaae for, at Børnene hjemme bruge Tiden som de bør og hensigtsmæssigt forberede sig til deres daglige Pensa; thi ellers vil under de dueligste og flittigste Lærere Udfaldet altid blive flerttere end Man havde ventet; da det er let begribeligt, at Lærlingen kun ved egen Øvelse og Eftertanke, ved flittig Gjentagelse af det Gjennemgaacde kan opnaae den forønskede Færdighed og Sikkerhed, og at selgelig ikkun Forening af Flid og Opmærksomhed hjemme med den paa Skolen kan frembringe et heldigt Resultat. Dette vide og erkjende alle fornuftige Forældre og derfor passe de nøie paa, at Børnene efter Skoletiden udføre det dem paalagte Arbeide, og saa ofte i Characterbøgerne findes usordeelagtige Bidnesbyrd, da undersøge de først og fornemmelig, om dette kommer af Mangel paa tilberlig daglig Forberedelse. Dog maa Man billigen tilstaae, at nogle Forældre med al deres gode Villie enten ikke have Indsigt i,

hvorvidt Børnene virkelig læse hjemme eller blot ved at hænge over Bogen lade som de læse; Andre have daglig saa mange Forretninger, at Tiden ikke tillader dem at holde vaagent Nie med deres Børn; Andre ere i lang Tid fraværende fra Hjemmet og maae overlade Opfyndet til Mødrene, der sjelden have den tilbørlige Myndighed over Sønerne især over de mere voksne; atter Andre boe paa fjerne Steder og ere nødte til at betro Opfyndten til dem, hos hvem Børnene ere indlogerede, og hvor omhyggelig end disse Værter pleie deres Pensionairer, gjelder for det meste det Samme om disse som om Mødrene. Men i alle saadanne Tilfælde er det dog lige vigtigt, at der vaages over Disciplenes daglige Flid og Forhold udenfor Skolen, fr. Ex. ved ofte at erkjundige sig hos Lærerne om Børnenes Fremgang, ved at overdrage en enkelt dertil skikket Mand, som Man kan stole paa, at have Tilsyn hermed, ved at tinge Børnene i Kost hos retskafne Mænd, der baade have Villie og Kraft til at paatage sig denne Omsorg, og — om det er aldeles nødvendigt — ved med privat Underviisning at lette Børnet i et eller andet Fag, hvori det staaer tilbage, for derved at opmuntre dets Flid. Jeg siger med Forsæt privat Hjælp, "om den er aldeles nødvendig", da det i de allerfleste Tilfælde er bedst, at Lærlingen ans

Strenger sig selv for at finde ud af det Banskkelige; thi ellers næres kun hans Magelighed, og ved stedse at gaae i Ledebaand, lærer han aldrig at staae paa sine egne Been, eller med andre Ord: saalænge han altid lader Andre tænke for sig, lærer han aldrig at tænke selv men eftersnaakker tankeløst som en Papagøie, hvad atter og atter er ham foresagt. Anvendes ikke disse og lignende Midler for at bevare og fremme Huusfliden, da betale Forældrene for en stor Deel forgjebes deres Skolepenge, og Børnene have neppe den halve Nytte af deres egen og Lærernes Skoleflid, ja hvad værre er, Disciplene vænnes efterhaanden til en Dumdreven og Forsømmelighed, der allerede under Skolegangen viser sine skadelige Virkninger ved Jagen efter adskilligt utilladeligt Tidsfordriv, og senere ved den indgroede Bane og rodfæstede Slendrian har fordærvelig Indflydelse paa deres hele tilkommende Liv. Naatte — idetmindste hvad Kønne Skole angaaer — disse Bemærkninger, der ere grundede paa lang og sikker Erfaring, af Bedkommende optages i den gode Mening, hvori de ere nedskrevne, og virke til forøget Opmærksomhed paa Disciplenes Flid og Forhold udenfor Skolen: da vil snart spores en bedre Virkning end hidindtil af Adskilliges stadige Skolegang.

---

10. Om Skoleferier.

Ligesom for hyppige Skolefester spille Underviisningstiden, saaledes er det Samme Tilfældet med for mange og for lange Ferier. Vel er det sandt, at den altid spændte Bue slappes og at Sjæl og Legeme baade hos Eldre og Yngre maae have Hvile og Bederqvægelse, for med fornøet Styrke at udføre sit Arbeide, hvilket vi jo ogsaa have erkjendt, da vi berørte de daglige Læretimers Antal; men paa den anden Side støves ogsaa Kræfterne ved for megen Hvile. Især gjelder dette om Ungdommen, der ingen rigtig Fremgang kan gjøre uden stadig Øvelse, og hvis vigtige, korte og utilbagekaldelige Læretid ikke bør bortødsles ved utidig Frihed. Derfor er ogsaa den Ferietid, der er angivet i Skoleforordningens § 45, langt kortere end i forrige Tider, ligesom Den erklærer "enhver anden Tilstaaelse af Frihed fra Underviisningen for ulovlig, hvorved Bedkommende paa drage sig Ansvar, naar denne Frihed ikke er en Følge af overordentlige Tilfælde." Men disse overordentlige Tilfælde give Mange, der ønske Ferierne forøgede og i denne Henseende ivrigt tale den kjære Ungdoms Sag, en saa udstrakt Fortolkning, at Man efter dens Beregning maaskee ikke kom til at læse stort mere end en Trediedeel

af hele Aaret. Disciplene skulle feriere for Kongen, for Kongehuset, for Stænderinstitutionen, holde Maigilde, Høstfest og Mortensdag, bivaane Resvæer og Markeder, Fugle- og Skive-Skydning, have Frihed i Anledning af Skolens Confirmandere, paa Communioudage og efter et lykkeligt Udfald af Dimittendernes Examen artium, o. s. v. og hvad endnu værre er — som billig Velighed til extraordinær Ferie ville Nogle endog regne aldeles private Fester, saasom: udmærkede Fødselsdage, Baller, Bryllupper, Barselgilder, Begravelser, m. m. Og Man kan være sikker paa Disciplenes gode Hukommelse i saa Henseende, at den Dag, der det ene Aar er noteret i Journalen som Ferie, hvert kommende Aar er en erklæret lovlig Frihedsdag. Vil Man derfor ikke evig være plaget af Disciplenes eller deres Gesandters Lovbeden, gjør Man klogest i at holde sig til Forordningen, ikke regne til overordentlige Tilfælde, hvad der ikke vedkommer Skolen, og aldrig at give Lov i nogen privat Anledning; thi har Man blot eengang gjort en Afvigelse, kommer Man ofte til enten at udtale det ubehagelige Nei og derved at ansees for partisk og særstndet, eller det behagelige Ja, og derved at overtræde sin Pligt.

Hvad Sommerferien angaaer, der efter Forordningen i Alt ere 14 Dage i Slutningen

Juli og Begyndelsen af August, da mæne Nogle, at de ere for korte og burde vare 3 Uger, ligesom de antage, at denne længere Frihed kan gives, naar Man besparer den halve Dags tilladte maanedlige Ferie, der netop udgjør een Uge om Aaret. Men Lovgiverens Hensigt har neppe været, at denne maanedlige Frihed skulde concentreres men være en Recreation til forskjellige Tider, ligesom det vil blive yderst vanskeligt i Virkeligheden at savne denne Maanedsferie. I forrige Tider — idetmindste paa nogle Steder — gaves en heel Maaned Sommerferie og det uagtet Forordningen af 1775 § 54 heller ikke tillader mere end 14 Dage. Denne længere Ferie paa en saa behagelig og varm Aarstid er vel særdeles ønskelig til Recreation og til Bequemmelighed for Lærere og Disciple, der ville foretage en længere Bortreise, hvortil den nu givne Frihedstid er for kort; men saadan længere Fraværelse er dog kun ønskelig for Enkelte og disse kunne jo hos Bedkommende dertil udvirke speciel Tilladelse. Iøvrigt tillader jeg mig at troe, at den nu tilstaaede Sommerferie er tilstrækkelig, da en alt for lang Afbrydelse af Underviisningen skader Disciplene og Man jo almindelig gjør den Erfaring, at disse aldrig møde mindre forberedte end efter en Ferie, og jo længere denne varer, desto Mere vil Man finde at være glemte og desto

vansteligere kunne de igjen orientere sig. Dette gjelder vel især om de Yngre, der gjerne lade hver Dag have sin egen Plage, hvilket er aldeles naturligt for denne Alder, men de Ældre, hos hvem Man har Ret til at vente mere Betænk-
 somhed og alvorligere Hensyn paa Fremtiden, gjøre det ofte ikke bedre, og maae — hvis de ville blive Sandheden troe — selv bekjende, at de i længere Ferier ofte have udsat deres smaa Repetitionspen-
 sa til sidste Ferie dag, om ikke viist op paa Pus, som det kaldes. En enkelt Undtagelse herfra be-
 viser Intet. Var dette ikke den sædvanlige Følge af lang Ferie, da kunde der jo med stor Fordeel gives Dimittenderne Tilladelse til i det sidste Halvaar paa egen Haand at repetere og kun at møde enkelte Timer til Overhøring. Derved vilde de vinde megen Tid, som nu gaaer hen ved at møde daglig med de Yngre, og tillige dannes til den ved Universitetet fornødne Selvstændighed. Men efter min Erfaring er Risikoen for stor baade for Candidaternes og Skolens Ære. Det er alt-
 saa min Overbeviisning, at unge Mennesker ikke kunne i længere Tid overlades til dem selv men maae bestandig holdes i Vande.

Skulde jeg ønske nogen Ferie længere end nu er bestemt, da var det strax efter den offent-
 lige Examen. Da er det ret en Høitidsfest: det

forrige Lars Arbeide er endt og et nyt Skoleaar skal begynde; Lærere og Disciple have aftagt Regnskab enhver for sit Bedkommeude; for Diebliffet ere de ligesom løste fra det strenge Ansvar og ret skikkede til sorgløse at nyde Friheden. Men Forordningen tilstaaer kun een eneste Dag efter Examen! Naar nu Examenstiden forkortedes til det Halve ved samtidig at examinere i 2 Værelser og dernæst Censur, Bekjendtgjørelse for Disciplene af Prøvens Udfald, det hele Arbeide med Indberetning om Examens Udfald og endelig Præliminærprøven concentreredes til mindre Tid ved samtlige Læreres forenede Arbeide: da kunde det maaskee ikke ansees stridende mod Forordningens Aand, at den omtalte ene Dag forvandledes til een Uge Ferie, hvorved ikke vilde medgaae længere men endog kortere Tid end nu, naar Prøven holdes dobbelt saa længe og alt det øvrige efter Examen fornødne Arbeide fremmes langsommere.

Endelig maa ogsaa et Par Ord siges om det saakaldte Friquarter. Allerede denne vedtagne Benaevnelse af den efter Forordningens § 55 mellem anden eller tredie For- og Estermiddagstime tilladte "forte Mellemtid til Forfriskning og Bevægelse i fri Luft" antyder, at Man er bleven enig om at lade den vare $\frac{1}{4}$ Time hvergang, hvilken Tid ogsaa Man antages passende, naar den kun ikke udstrækkes

længere; thi skal først noget efter Qvarterets Forløb Disciplene indkaldes og ordne sig i Klasserne, da lægges let en Qvarttime til, ferend Underviisningen kommer i Gang, og skeer Dette daglig tvende Gange, da blive disse Qvarterer om Aaret til Timer, Dage og Uger, der gaae tabte fornemmelig efter nuværende Fagfordeling for de Discipliner, der i hver Klasse følge efter Friqvarteret. Vel kaldes sliq Beregning af de Ultraliberale for Pedanteri og Hængen i Klokkestrengen, men er der med Sliqt ikke punktlig Orden fra Lærernes Side, da følge Disciplene snart den givne Anviisning og Man træffer paa en Løben ud og ind, en Passiaren og Larmen i Klasserne ved hvert Timeskifte, saa at Skolen ligner en Børs og ikke en Lærestanstalt. Alt kommer her an paa hver enkelt Lærers Taft for det Rigtige og hans moralske Pligtfølelse; thi har han ikke denne, virker ingen Control og han kan da, ligesaa godt som at forlænge Friqvarteret, forøde Tiden ved Allotria paa mange Maader i enhver af sine Læsetimer. Kønne Skole har i denne Henseende i de tvende forløbne Decennier været overmaade heldig. Alle mine Medlærere have været besjælede af den roesværdigste Jver for Punktlighed og Orden i Et og Alt, og — som det gjerne gaaer — Disciplene have smukt fulgt deres Foresattes Spor. Dette er ikke nogen

tom Compliment, jeg her til Slutning hensætter for mine Medlærere og Skolens Disciple. At Sagen forholder sig saa i Sandhed, vil enhver sandhedskjærlig Mand, der her har bemærket det daglige Forhold i Skolen, sikkert kunne bevidne.

Hermed vare da disse Efterretninger og Bemærkninger endte. Der staaer nu blot tilbage at ønske, at Læseren ved deres Gjennemsyn maa føle Lidet af den Interesse, jeg under deres Samling har havt ved Tilbageblikket paa en saa lang Række af Aar med Alt, hvad disse i min Stilling have bragt baade af Glæder og Sorger. Efter det sædvanlige Maal for Menneffelivets Birken vil jeg aldrig mere komme til — for et saa stort Tidrum — at give Efterretninger om denne Skole, for hvis Vel jeg imidlertid efter Pligt og Samvittighed fremdeles skal stræbe at virke det Gode, hvortil Forsynet forunder mig Kræfter og Veilighed.

Efter afholdt skriftlig Prøve den 4de og 5te September begynder indeværende Aars offentlige Examen Fredagen den 7de s. M. og fortsættes i den Orden, som efterstaaende Schema angiver. Til Universitetet dimitteres:

1. CARL FREDERIK PETERSEN, Søn af Hr. Kammerraad Petersen, Inspecteur ved Frederiks Steenbrud paa Bornholm.
2. LUDVIG ANDREAS MOSSIN, Søn af afdøde Artillerimajor og Tøimester paa Bornholm C. P. Mossin.
3. LAURITZ JÖRGEN GORM
4. CRISTIAN MARO GORM

} Sønner af Hr. Cancelliraad
J. P. Gorm, Byskriver i Rönne
og Herredsskriver for Vesterherred paa Bornholm.

Den Orden benævnte Dimittender skulle indtage til Examen artium, vil Udfaldet af den offentlige Skole-Examen bestemme. Efter tilendebragt Censur og Bekjendtgjørelse for Disciplene af Examens Udfald, følger den sædvanlige Høitidelighed Fredagen den 14de September om Formiddagen Kl. 10, hvorved en dansk Tale holdes af Adjunct Sommer.

Disciplenes Forældre og Værger samt andre Skolens Velyndere og Venner indbydes ærbødigst til at bære Skolen med Deres behagelige Nærværelse.

Løverdagen den 15de Septbr. Kl. 8 pr. prøves de til Optagelse i Skolen Anmeldte, hvilke medbringe deres Døbe- og Vaccinations-Attester tilligemed de af dem sidst brugte Lærebøger samt Vidnesbyrd om deres Anlæg, Flid, Fremgang og Sædelighed.

Rönne den 8de August 1838.

P. G. Bohr.

SCHEMMA

for

den offentlige Examen i Nonnelærde Skole i Sept. 1838.

Første Bærelse.

Fredagen den 7de Septbr.

Andet Bærelse.

8—12. Religion 3 Classe. — Fransk 2 Cl. || 8—11. Bibelhistorie 1 Cl.

2— 6. Geometri 4 Cl. — Geogr. og Hist. 2. || 2— 5. Arithmetik 1.

Løvdagen den 8de Septbr.

8—12. Fransk 4 Cl. — Arithmetik 2 Cl. || 8—11. Geographi og Historie 1 Cl.

2— 6. Geogr. og Hist. 4 Cl. — Tydsk 3 Cl. || 2— 5. Latin 1 Cl.

Mandagen den 10de Septbr.

8—12. Hebraisk 4 Cl. — Geogr. og Histor. 3. || 8—12. Geometri 3 Cl. — Religion 2 Cl.

2— 6. Arithmetik 4 Cl. — Græsk 3 Cl. || 2— 6. Hebraisk 3 Cl. — Tydsk 2 Cl.

Tiisdagen den 11te Septbr.

8—12. Religion 4 Cl. — Græsk 2 Cl. || 8—11. Tydsk 1 Cl.

2— 6. Græsk 4 Cl. — Latin 3 Cl. || 2— 5. Arithmetik 3 Cl. — Dansk 1 Cl.

Onsdagen den 12te Septbr.

8—12. Latin 4 Cl. — Latin 2 Cl. || 8—12. Tydsk 4 Cl. — Fransk 3 Cl.

2— 5. Prøve i Sang og Gymnastik. || 3— 5. Prøve i geometrisk Tegning.
